

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА ОСНОВІ СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»,
«МАГІСТР», ОКР «СПЕЦІАЛІСТ»
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ «МАГІСТР»
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 – «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ)»
(освітня програма – «Середня освіта. Історія, правознавство»)**

ЛУЦЬК – 2020

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступне випробування з історії має на меті з'ясувати вміння студентів самостійно аналізувати історичні і сучасні суспільні та соціальні явища, застосовувати набуті історичні знання, вміло користуватися усім арсеналом методів і методик наукових досліджень. Вступники мають продемонструвати здатність прогнозувати історичну перспективу, навички застосування одержаних знань при вирішенні професійних завдань, готовність жити в умовах наукового плюралізму, формувати культуру наукової дискусії, володіти педагогічною психологією та методикою.

Вступне випробування з історії включає питання з курсів історії України та всесвітньої історії, у формі тестів. Ці завдання відповідають кваліфікаційним вимогам до фахівця підготовленого відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності 014 «Середня освіта (Історія).

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ

Археологія

Кам'яний вік на території України (палеоліт, мезоліт, неоліт)

Ранній палеоліт України. Час і шляхи її заселення найдавнішою людиною. Пізній палеоліт України. Проблеми палеолітичного господарства і мистецтва. Археологічні пам'ятки та культури раннього мезоліту України. Пам'ятки пізнього мезоліту. Господарство доби мезоліту України. Археологічні культури неоліту України.

Література:

1. Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (каменный век). Київ, 1987.
2. Археология Украинской ССР. Київ, 1985. – Т.1.
3. Винокур І. С. Археологія України. Київ, 2013.
4. Даниленко В. Н. Неолит Украины. Київ, 1989.
5. Возникновение и развитие земледелия. Москва, 1987.
6. Кучинко М. М., Охріменко Г. В. Нариси стародавньої і середньовічної історії Волині. Луцьк, 2012.
7. Охріменко Г. В. Волинська неолітична культура. Луцьк, 2001.
8. Чмихов М. О. Археологія та стародавня історія України. Київ, 2012.

Археологічні культури епохи міді

Загальні риси розвитку культур енеоліту на території України. Трипільська культура і проблеми етнічної належності її носіїв. Енеолітичне населення західного регіону України. Мідний вік Лівобережжя і Степу. Господарство епохи енеоліту.

Література:

1. Даниленко В. Н. Энеолит Украины. Київ, 1994.
2. Археология Украинской ССР. Київ, 1985. – Т.1.
3. Кучинко М. М. Нариси стародавньої і середньовічної історії Волині. Луцьк, 2005.
4. Чмихов М. О. Археологія та стародавня історія України. Київ, 2012.

Бронзовий вік України

Загальна характеристика епохи. Культури лісостепового Правобережжя України, Волині і Прикарпаття. Культури Північного Причорномор'я, Приазов'я і Лівобережжя. Культури бронзового віку Закарпаття.

Література:

1. Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (энеолит, бронза, раннее железо). Київ, 1990.
2. Березанська С. С. Бронзовий вік на Україні. Київ, 1964.
3. Винокур І. С. Археологія України. Київ, 1994.
4. Свешніков І. К. Історія населення Передкарпаття, Поділля, Волині в кінці III – на початку II тис. до н.е. Київ, 1974.
5. Чмихов М. О. Археологія та стародавня історія України. Київ, 2012.

Ранні слов'яни на території України за археологічними джерелами

Зарубинецька культура. Черняхівська культура. Пам'ятки Київської культури. Слов'янська етнічна спільність в середині I тис. н.е. Празька (корчацька) та Пеньківська культура. Археологічні культури східних слов'ян VIII–X ст. Соціально-економічний розвиток та духовна культура.

Література:

1. Археологія УРСР. В 3 т. Київ, 1975. – Т.3.
2. Ауліх В. В. Зимнівське городище. Київ, 1972.
3. Баран В. Д. Черняхівська культура: за матеріалами Верхнього Дністра і Західного Бугу. Київ, 1981.
4. Винокур І. С. Археологія України. Київ, 2004.
5. Кучинко М. М. Нариси стародавньої і середньовічної історії Волині. Луцьк, 1994
6. Максимов Е. В. Зарубинецкая культура на территории УССР. Київ, 1982.
7. Приходнюк О. М. Археологічні пам'ятки Середнього Подніпров'я VI–XI ст. Київ, 1980.
8. Рыбаков Б. Язычество древних славян. Москва, 1981.
9. Терпиловский Р. В. Ранние славяне Подесенья III–V вв. Київ, 1984.

Археологія давньої України-Руси

Загальна характеристика давньоруського періоду. Особливості соціально-економічного розвитку давньоруських міст. Давньоруські селища. Городища. Поховальний обряд населення України давньоруського часу.

Література:

1. Археологія УРСР. В 3 т. Київ, 1975. – Т.3.
2. Археологія Прикарпаття, Волині и Закарпаття (раннеславянский и древнерусский периоды). Київ, 1990.
3. Греков Б. Д. Киевская Русь. Москва, 1983.
4. Довженко В. Й. Землеробство древньої Русі до середини XIII ст. Київ, 1961.
5. Древняя Русь. Город. Замок. Село // Археологія СССР. Москва, 1985.
6. Кучинко М. М. Історико-культурний розвиток Західного Побужжя в IX–XIV ст. Луцьк, 1993.
7. Кучинко М. М., Охріменко Г. Археологічні пам'ятки Волині. Луцьк, 1995.
8. Раппопорт П. И. Военное зодчество западнорусских земель X–XIV вв. 1967.
9. Толочко П. П. Древний Киев. Київ, 2013.
10. Толочко П. П. Древнерусский феодальный город. Київ, 1989.
11. Тихомиров М. Н. Древнерусские города. Москва, 1956.

Спеціальні історичні дисципліни

Етапи розвитку української писемності

Ранньослов'янські алфавіти: кирилиця і глаголиця. Дискусії навколо «Велесової книги». Устав – з IX ст., півустав - XIV–XV ст., скоропис – з XV ст. Формування українського скоропису під впливами польської і російської писемності. Відмінності у писемності різних регіонів і шкіл письма: Волинь, Поділля, Галичина, Подніпров'я тощо.

Література:

1. Буквицы древнерусского письма. Москва, 1984.
2. Влесова книга. Київ, 1994.
3. Волинські грамоти XVI ст. Київ, 1995.
4. Древнерусская миниатюра в Государственном историческом музее. Москва, 1979–1984 (комплекты открыток).
5. Древнерусская книжная миниатюра из собрания государственной публичной библиотеки им. М. Е.Салтыкова-Щедрина. Львов, 1980. – 16 откр.
6. Німчук В. Київські глаголичні листки. Київ, 1983.

7. Сказание о начале славянской письменности. Москва, 1971.
8. Таблиці зразків кириличного і глаголичного письма (фотокопії кабінету спеціальних дисциплін та етнографії).
9. Дем'янов В. Що було до Русі? Рівне, 1994.
10. Карский Е. Славянская кирилловская палеография. Москва, 1979.
11. Козлов В. Колумбы российских древностей. Москва, 1985.
12. Леонтьева Г. Палеография. Москва, 1984.
13. Рейсер С. Русская палеография нового времени. Москва, 1982.
14. Щепкин В. Н. Учебник русской палеографии. Москва, 1968.

Українська рукописна і стародрукована книга XI–XVIII ст.

Перші рукописні книги на Русі. Скрипторії Софії Київської та монастирів. Зразки рукописних книг XI–XII ст.: «Остромирово Євангеліє», «Ізборник Святослава», «Слово о полку Ігоревім». Розвиток мистецтва рукописної книги. «Євангелії» Луцьке і Жидичинське, «Повчання Єфрема Сирина з Володимира», «Пересопницьке євангеліє» та інші рукописні книги Волині.

Характеристика богослужбової, релігійної, апокрифічної, світської, учительної, оригінальної літератури.

Виникнення книгодрукування в Україні. Перша друкарня Степана Дропана у Львові 1460 р. Іван Федорович (Федоров) і його книги. Книгодрукування на Волині: Острог, Дермань, Луцьк, Почаїв, Четвертня. Відомі друкарі: Михайло Сльозка, Павло Люткович Телиця, Транквіліон Ставровецький. Характеристика окремих стародруків: «Острозька Біблія», «Апостол» зі Львова, «Грамматика» Мелетія Смотрицького, «Лямент» Лютковича Телиці тощо. Папір і філіграні стародруків на вітчизняному і закордонному папері. Паперові фабрики.

Література:

1. Бондаренко Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк, 1997.
2. Запаско Я. Українська рукописна книга. Львів, 2005.
3. Запаско Я. Львівські стародруки: Книгознавчий нарис. Львів, 1983.
4. Ісасвич Я. Літературна спадщина Івана Федорова. Львів, 1989.
5. Карпінський В. Зародження і розвиток книгодрукування на Волині. Луцьк, 1998.
6. Каталог видань кириличного друку в установах Волині (1600–1825). Луцьк, 2001.
7. Козлов В. Колумбы российских древностей. Москва, 1985.
8. Мацюк О. Філіграні архівних документів України. Київ, 1992.
9. Мацюк О. Папір та філіграні на українських землях XVI – початок XX ст. Київ, 1974.
10. Місями Івана Федорова на Україні. Путівник. Львів, 1982.
11. Огієнко І. Історія Українського друкарства. Київ, 1994.
12. Смотрицький М. Грамматика. Київ, 1979.

Виникнення і запровадження десяткової метричної системи

Виникнення десяткової метричної системи мір у Франції в кінці XVIII ст. Визначення величини метра і його вдосконалення. Десятковий принцип співвідношення одиниць вимірювання. Допущення метричної системи до використання в окремих країнах Європи.

Проблеми запровадження десяткової системи мір. Запровадження її в Радянському Союзі і на українських землях.

Вдосконалення метричної системи і використання її як міжнародної.

Література:

1. Бондаренко Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк, 2012.
2. О введении международной метрической десятичной системы мер и веса // Декреты Советской власти. Т. 3. Москва, 1957.
3. Каменцева Е., Устюгов Н. Русская метрология. Москва, 1975.
4. Метрологія історична // Радянська енциклопедія історії України. Київ, 1971. – Т. 3.
5. Міри // Енциклопедія українознавства. Львів, 1994. – Т. 4.
6. Черепнин А. Русская метрология. Москва, 1944.
7. Чертов А. Международная система единиц измерения. Москва, 1963.

8. Шостьин Н. Очерки истории русской метрологии XI–XX веков. Москва, 1975.

Юліанський і григоріанський календарі. Рахунок часу на українських землях

Створення юліанського календаря і походження назв місяців. Ера «від різдва Христового» і григоріанський календар. Запровадження григоріанського календаря з 1583 р. Ера від «створення світу» та її використання з березневим і вересневим новоріччям до 1700 р.

Проблеми хронології в історії українських земель під владою Польщі, Австро-Угорщини і Росії. Переведення дат минулого на сучасне літочислення: еру «від Різдва Христового» і григоріанський календар.

Література:

1. О введении в Российской республике западноевропейского календаря // Декреты Советской власти. Т. 1. Москва, 1957.
2. Таблиці переведення дат минулого на сучасне літочислення (колекція кабінету).
3. Бережков Г. Хронология русского летописания. Москва, 1963.
4. Бондаренко Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк, 2012.
5. Буткевич А. Вечные календари. Москва, 1984.
6. Каменцева Е. Хронология. Москва, 1967.
7. Климишин И. Календарь и хронология. Москва, 1985.
8. Перехрест О. Історична хронологія. Черкаси, 1999.
9. Пронштейн А., Кияшко В. Хронология. Москва, 1981.
10. Селешников С. История календаря и хронология. Москва, 1977.
11. Титаренко Н. Історія календаря. Київ, 1975.
12. Цибульский В. Календари и хронология стран мира. Москва, 1982.

Гроші та грошовий рахунок в Київській Русі

Перші гроші князя Володимира та інших князів: златники і срібняки. Використання іноземних монет: арабських, візантійських, західноєвропейських. Вагове срібло: гривна та її фракції. Безмонетний період і використання товаро-грошей.

Література:

1. Бондаренко Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк, 1997.
2. Вожегов Г. Безмолвные проповедники (Очерки истории денег). Омск, 1992.
3. Гроші // Енциклопедія українознавства. Львів, 1993 – Т. 2.
4. Дорофеева Н.В, Комаринська З.М. З історії грошей України. Львів, 2000.
5. Єлизаветін Г. Гроші. Київ, 1971.
6. Зварич В. Нумізматичний словник. Львів, 1972.
7. Зварич В., Шуст Р. Нумізматика. Львів, 1998.
8. Каменцева Е., Устюгов Н. Русская метрология. Москва, 1975.
9. Клименко О. Грошові документи ОУН (бофони) 1939–1952 років. Тернопіль, 1999.
10. Котляр М. Нариси історії обігу і лічби монет на Україні XIV–XVIII ст. Київ, 1981.
11. Потин В. Древняя Русь и европейские государства в X–XII вв. Историко-нумизматический очерк. Львов, 1968.
12. Рябцевич В. Нумизматика и бонистика. Минск, 1995.
13. Семар Г. Среди монет. Москва, 1990.
14. Сотникова М., Спасский И. Тысячелетие древнейших монет России (сводный каталог монет России X–XX вв.). Львов, 1983.
15. Спасский И. Русская монетная система. Львов, 1970.
16. Труды государственного Эрмитажа. Львов, 1986.
17. Федоров-Давыдов Г. Монеты рассказывают. Москва, 1963.
18. Янин В. Денежно-весовые системы русского средневековья. Домонгольский период. Москва, 1956.

Українська державна символіка. Герб і Прапор Волинської області

Державні символи України за ст. 20 Конституції України. Історія складання Малого і Великого Державного Герба України. Історія Державного Прапора України, пояснення значення кольорів. Державний Гімн України. Атрибути Президента України: штандарт, булава, печатка відзнаки Президента. Військові, спортивні та інші прапори.

Символіка Волинської області: Герб і Прапор. Пояснення кольорів і знаків.

Література:

1. Конституція України (Основний закон). Київ, 1996.

2. Бондаренко Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк, 1997.
3. Бондаренко Г. Герб і Прапор Волинської області // Педагогічний пошук. – 2003. – № 1.
4. Пастернак О. Пояснення тризуба, герба Великого Київського князя Володимира Святого. Київ, 1991.
5. Сергійчук В. Національна символіка України. Київ, Веселка, 1992.
6. Стародубцев Н. Иллюстрированный словарь по геральдике: 1005 терминов на рус., укр., англ., эспер., фр., нем., лат. языках. Донецк, 1996.
7. Шаповалов Г. Походження українського тризуба. Запоріжжя, 1992.

Сучасна нагородна система в Україні

Виникнення нагородної системи України. Характеристика нагородної системи України: ордени і медалі. Сучасні ювілейні і пам'ятні медалі України. Медаль до 10-річчя незалежності. Герой України – найвища відзнака в державі.

Відзначення заслуг перед державою за сумлінну працю: звання «Заслужений» або «Народний» у різних галузях народного господарства науки культури і мистецтва.

Література:

1. Нагороди України. Київ, 1996. – Т. 3.

Джерелознавство

Писемні пам'ятки візантійських та західноєвропейських авторів про Русь VI–XI ст.

Прокопій із Кессарії («Історія війни з готами»); імператор Маврикій («Стратегікон»); патріарх Фотій (бесіди і послання); імператор Костянтин Порфирородний («Про управління імперією», «Про церемонії візантійського двору»); Лев Діакон («Історія в десяти книгах»).

«Бертінські аннали». Скандинавські твори середньовіччя. Бруно Кверфуртський («Лист до короля Генріха II»); Тітмар Мерзебурзький («Хроніка»); Адам Бременський («Діяння архієпископів Гамбурзької церкви»).

Джерела:

1. Багрянородній Константин. Об управлени империей. Москва, 1991.
2. Диакон Лев. История. Москва, 1988.
3. Людина і довкілля. У 2-х книгах. Кн. 1. Київ, 1995.
4. Латиноязычные источники по истории Древней Руси. Германия. IX – первая половина XII в. Москва, 1989.
5. Історія України в документах і матеріалах. Київська Русь і удільні князівства. XII–XIII ст. Київ, 1939.
6. Січинський В. Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть. Київ, 1992.
7. Хрестоматія з історії Української РСР з найдавніших часів до кінця 50-х рр. XIX ст.: Посібник для вчителів. Київ, 1959.

Література:

8. Грушевський М. Історія України – Руси. В 10 т. Київ, 1991. Т.1.
9. Довгопол В. М., Литвиненко М. А., Лях Ф. Д. Джерелознавство історії Української РСР. Київ, 1986.
10. Древняя Русь в свете зарубежных источников. Москва, 1999.
11. История Киева. Киев, 1984.
12. История СССР с древнейших времен до наших дней. В 12 т. Москва, 1966. Т.1.
13. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Курс лекцій. Львів, 1999.
14. Тихомиров М. Н. Источниковедение истории СССР. Вып.1. Москва, 1962.

«Повість минулих літ»: редакції, списки і протографи

Історія дослідження «Повісті минулих літ» російськими та українськими джерелознавцями. Історична інформація літопису. Основні редакції та списки. Методика написання літопису. Проблема авторства.

Джерела:

1. Історія України в документах і матеріалах. Київська Русь і феодальні князівства XII–XIII ст. Київ, 1939.
2. Лаврентьевская летопись // Полное собрание русских летописей. Москва, 1962. Т.1
3. Літопис Руський за Іпатським списком переклав Леонід Махновець. Київ, 1989.
4. Радзивилловская летопись // Полное собрание русских летописей. Львов, 1989. Т. 38.

Література:

5. Історичне джерелознавство. Київ, 2002.

6. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Курс лекцій. Львів, 1999.
7. Муравьева Л. Л. Летописание Северо-Восточной Руси конца XIII – начало XV в. Москва, 1983.
8. Приселков М. Д. История русского летописания XI–XV вв. Москва, 1940.
9. Лихачев Д. С. Русские летописи и их культурно-историческое значение. Москва, 1947.
10. Насонов А. Н. История русского летописания XI – начала XVIII в. Москва, 1969.
11. Тихомиров М. Н. Источниковедение истории СССР. Вып.1. Москва, 1962.
12. Толочко П. Літописи Київської Русі. Київ, 1994.

Руська Правда як пам'ятка права

Загальна характеристика актового матеріалу часів Київської Русі.

Історія дослідження Руської Правди російськими та українськими джерелознавцями. Академічні видання пам'ятки.

Відмінності редакцій і списків Руської Правди. Особливості трьох основних редакцій. Композиція і зміст Короткої Руської Правди (Правда Ярослава, Правда Ярославичів, Покон вірний, Урок мостникам). Походження та списки Розширеної Правди та Скороченої Правди. Протограф Руської Правди.

Джерела:

1. Русская Правда. Тексты на основании 7 списков и 5 редакций. Київ, 1935.
2. Руська Правда. Тексти на основі 7 списків й 5 редакцій. Київ, 1935.
3. Правда Русская. Т.1. Тексты. Москва, 1940.
4. Юшков С. В. Русская Правда. Происхождение, источники, ее значение. Москва, 1950.
5. Памятники права Киевского государства X–XII вв. Москва, 1952.
6. Российское законодательство X–XX веков. В десяти томах. Т.1. Законодательство Древней Руси. Москва, 1984.
7. Літопис Руський за Іпатським списком. Київ, 1989.
8. Хрестоматія по истории СССР. С древнейших времен до конца XV в. Москва, 1960.

Література:

9. Актовое источниковедение. Москва, 1979.
10. Історичне джерелознавство. Київ, 2002.
11. Введенский А. А. Лекции по документальному источниковедению истории СССР (Дипломатика). Київ, 1963.
12. Каштанов С. М. Русские княжеские акты X–XIV вв. (до 1380 г.) // Археографический ежегодник за 1974 год. Москва, 1975.
13. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Львів, 1999.
14. Греков Б. Д. Киевская Русь. Москва, 1953.
15. Єфименко А. Я. История украинского народа. Київ, 1990.
16. Грушевський М. С. Почерк истории украинского народа. Київ, 1990.
17. Кульчицький В. С., Настюк М. І., Тищик Б. Й. З історії української державності. Львів, 1992.
18. Тихомиров М. Н. Источниковедение истории СССР. Вып.1. Москва, 1962.
19. Тихомиров М. Н. Пособие для изучения Русской Правды. Москва, 1953.

Козацькі літописи XVIII ст. як історичне джерело

Літопис Самовидця. Літопис Григорія Граб'янки. Літопис Самуїла Величка.

Джерела:

1. Волинь в роки визвольної війни українського народу XVII ст. Документи і матеріали. Цибульський В. Г. Рівне, 1999.
2. Літопис Самовидця. Київ, 1971.
3. Самійло Величко. Літопис. Т.1–2. Київ, 1991.
4. Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки. Київ, 1992.
5. Українська література XVIII ст. Київ, 1983.
6. История Русов или Малой России. Київ, 1991.
7. Сборник летописей, относящихся к истории Южной и Западной Руси, изданный комиссией для разбора древних актов. Київ, 1888.
8. Сафонович Феодосій. Хроніка з літописців стародавніх. Київ, 1992.

Література:

1. Антонович В. К. Курс лекцій з джерелознавства. 1880–1881 // Історія України в університетських лекціях. 1995. Вип.1.
2. Дзига Я. І. Українські літопис XVI–XVII ст. в радянській історіографії // Історичні джерела та їх використання. 1968. Вип. 3.
3. Дорошенко Д. І. Огляд української історіографії. Київ, 1996.
4. Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). Київ, 1959.
5. Марченко М. І. Історія української культури. Київ, 1961.

Документи Кирило-Мефодіївського товариства. Книга буття українського народу

Історія виявлення, вивчення та публікації документів Кирило-Мефодіївського товариства.

Програмні документи Кирило-Мефодіївського товариства (Книга буття українського народу; Статут; відозва «Брати українці»).

Члени Кирило-Мефодіївського товариства – видатні діячі українського визвольного руху, науки і культури України. Джерелознавчі дослідження І. Гулака, М. Костомарова та ін. з історії України.

Джерелознавча характеристика судово-слідчих матеріалів у справі членів Кирило-Мефодіївського товариства.

Джерела:

1. Кирило-Мефодіївське Товариство. Т 1, 2, 3. Київ, 1990.
2. «Закон Божий» (Книга буття українського народу) // Зайончковський П. А. Кирилло-Мефодиевское общество (1846–1847). Москва, 1959.
3. Сергієчко Г. Я. «Устав Славянського общества св. Кирилла и Мефодія», «Брати українці» // Т. Г. Шевченко і Кирило-Мефодіївське товариство. Київ, 1983.
4. Костомаров Н. И. Автобиография // Исторические произведения. Автобиография. Київ, 1990.
5. Т. Г. Шевченко. Документи і матеріали до біографії. Київ, 1975.
6. Тарас Шевченко. Документи і матеріали. 1814–1964. Київ, 1963.
7. Шевченко Т. Повне зібрання творів. В 10 т. Київ, 1957.
8. Спогади про Тараса Шевченка. Київ, 1982.

Література:

9. Драгоманов М. П. Шевченко, українофіли і соціалізм // Драгоманов М. П. Вибране. Київ, 1991.
10. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Курс лекцій. Львів, 1999.

Актові та діловодні документи російських та австрійських органів державного управління XIX – початку XX століття

Російські органи державного управління. Розвиток австро-угорських органів державного управління на західноукраїнських землях.

Основні етапи офіційних публікацій законодавчих актів.

Різновиди законодавчих актів. Кодифікаційно-видавнича робота.

Види діловодних документів державних адміністративних органів. Документи судочинства.

Джерела:

1. Учреждения Западной Украины до воеоединения её в едином Украинском советском социалистическом государстве: Справочник. Львов, 1955.

Література:

2. Довгопол В. М., Литвиненко М. А., Лях Р. Д. Джерелознавство історії Української РСР. Київ, 1986.
3. Источниковедение истории СССР. Москва, 1981.
4. Історія Української РСР. Київ, 1978.
5. Джерела з історії України. Курс лекцій. Львів, 1999.
6. Шепелёв Л. Э. Проблемы источниковедческого изучения делопроизводственных документов государственных учреждений XIX – начала XX в. // Источниковедение отечественной истории. Москва, 1976.

УКРАЇНЬСЬКА ЕТНОЛОГІЯ

Історична література про проблеми походження українців

Концепції етногенезу українців кінця XIX – середини XX ст. Два погляди на походження народів: автохтонізм та міграціонізм. Неоднозначність у підходах до природи та механізму утворення етносу. Теорія безперервності Я. Пастернака. Погляди М. Грушевського на походження українського народу. Теорія автохтонності. В. Хвойка про спадковий етнічний розвиток населення Лісостепової України на місцевій основі від трипільської доби. Розвиток ідей В. Хвойки у праці В. Петрова «Походження українського народу».

Розробка проблем етногенезу у другій половині XX ст. Теорія «єдиної колиски» В. Мавродіна: давньоруська народність – спільний корінь українського, російського і білоруського народів. Розробка теорії «єдиної колиски» в радянській історіографії. М. Чубатий про Київську Русь як державу українців-антів, які були панівною нацією серед трьох східнослов'янських народів. Спроба перегляду теорії «єдиної колиски» у праці М. Брайчевського «Походження Русі».

Сучасні теорії походження українського етносу. Обґрунтування проблем етногенезу в працях українських археологів (В. Баран). Л. Залізник про походження українців. «Окремішність» українців за теорією Я. Дашкевича. Проблема етнічної належності населення Київської Русі в працях П. Толочка, С. Макарчука та ін. вчених.

Навчальні посібники:

1. Залізник Л. Від склавинів до української нації. Київ, 1997.
2. Пономарьов А. П. Українська етнографія. Київ, 1994.

Додаткова література:

1. Балушок Василь. Формування об'єктивної основи для етногенезу українців // НТЕ. – 2000. – № 1. – С. 89–91.
2. Бідзіля Василь. У пошуках прабатьківщини слов'ян // НТЕ. – 2000. – № 4. – С. 64–69.
3. Винар Любомир. Україна як прямий спадкоємець етнодержавності княжого Києва // НТЕ. – 1998. – № 4. – С. 68–73.
4. Гуржій О. І. Дальший розвиток української народності і поступове переростання її в буржуазну націю (друга половина XVII-XVIII ст.) // Радянська школа. – 1990. – № 1. – С. 22–26.
5. Гуржій О. І., Ричка В.М. Український народ: походження, формування народності // Радянська школа. – 1990. – № 1. – С. 20–24.
6. Залізник Л. Л. Походження українського народу. Київ, 1996.
7. Козак Д. Н. Етнокультурна історія Волині (I ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Київ, 1991.
8. Лісовий Василь. Етнос і нація // НТЕ. – 1999. – № 1. – С. 18–32.
9. Медвідь Ф. Консолідація української модерної нації: Проблеми збереження етнічної ідентичності // Етнічна історія народів Європи, Київ, 1999.
10. Моця О. П. Давньоруська народність: новий погляд на проблему // Український історичний журнал. – 1990. – № 7. – С. 18–21.
11. Петров В. П. Етногенез слов'ян. Київ, 1972.
12. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. Київ, 1993.
13. Сарбей В. Г. Формування української капіталістичної нації // Радянська школа. – 1990. – № 1. – С. 26–29.
14. Ситник С. Соціальні процеси та етнічна самосвідомість українського суспільства 60–70-х років XX століття // Теоретичні проблеми етнології. Київ, 1999. – С. 71–74.
15. Сергієнко Г. Я. Етапи формування і розвитку української народності // Український історичний журнал. – 1985. – № 10. – С. 35–48.
16. Смолій В. Н., Гуржій О. І. Як і коли почала формуватись українська нація. Київ, 1991.
17. Стрижак Олексій. Нова наукова концепція про окремі шляхи походження українського та російського народів та їхніх мов // НТЕ. – 1998. – № 5–6. – С. 52–66.
18. Шевченко Ф. П. Формування української народності // Історія Української РСР у 8-ми т., 10-ти кн. – Т. 1. – Кн. 2. Київ, 1979.
19. Юрій М. Т. Етногенез та менталітет українського народу. Київ, 1997.

Українська етнічна територія та її назви

Межі української етнічної території в історичному аспекті. Найдавніші українські етнічні землі. Вплив роздробленості і поневолення українських земель чужинцями на процес формування української етнічної території. Розширення українських етнічних земель внаслідок заселення

південно-західних окраїн біглими селянами і виникнення запорозького козацтва. Українська колонізація Слобожанщини. Освоєння Степової України та Північного Причорномор'я і завершення формування української етнічної території.

Етнічні межі і державні кордони. Співвідношення етнічних меж і державних кордонів. Українські етнічні землі за межами України (в складі Румунії, Словаччини, Польщі, Білорусі, Росії).

Трансформація назв української етнічної території: Русь – Київська Русь – Мала Русь – Малоросія – Україна – Україна-Русь – Україна. Час і місце виникнення поняття «Русь». Перша згадка назви «Україна» і її поступове поширення на всі українські етнічні землі. Назва «Мала Русь» на означення ядра стародавньої Русі на відміну від Великої Русі – соборних земель всіх східних слов'ян. Утвердження назви «Малоросія» у зв'язку із входженням українських земель до складу Росії. Національно-культурне відродження кінця XIX ст. і поширення назв «Україна» та «українці».

Регіональні назви української етнічної території: Галичина, Сіверщина, Донщина, Бесарабія, Підкарпатська Русь, Запоріжжя та ін.

Еволюція етнонімів (самоназв) «руські», «русини», «козаки», «хрещені люди», «українці».

Навчальні посібники:

1. Етнографія України: Навч. посібник. Львів, 1994.
2. Пономарьов А. П. Українська етнографія: Курс лекцій. Київ, 1994.
3. Пономарьов А. П. Етнічність та етнічна історія України: Курс лекцій. Київ, 1997.
4. Українське народознавство: Навч. посібник. Львів, 1994.

Додаткова література:

1. Бача Ю. Специфіка народної культури Пряшівщини // НТЕ. – 1993. – № 2. – С. 40–43.
2. Гуржій О. І. До питання про утворення національної території України (XVIII ст.) // НТЕ. – 1988. – № 1. – С. 28–32.
3. Дністровський М. С. Кордони України. Львів, 1992..
4. Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі. Львів, 1993.
5. Кабузан В. М. Заселение Новоросии в XVIII – первой половине XIX в. Москва, 1976.
6. Ровенчак І. Перші етнічні кордони українських земель в XIX ст. // Пам'ятки України. – 1992. – № 1. – С. 22–26.
7. Сергійчук В. Етнічні межі і кордони України і захід // НС. 1992. – № 8–9; 1993. – № 9–10, 11–12.
8. Толочко П. Русь – Мала Русь – руський народ у другій половині XIII – XVIII ст. // Київська старовина. 1993. – № 3. – С. 3–14.

Історія України

Стародавнє населення України у ранньозалізну добу

Кіммерійці. Скіфи: розселення, заняття та побут. Основні етапи історичного розвитку Скіфії. Сармати на території сучасної України. Осіле землеробське населення українського Лісостепу та Полісся.

Давні слов'яни на території України

Історичні джерела про походження та основні етапи етногенезу давніх слов'ян. Суспільна організація, господарство та побут давніх слов'ян. Стосунки слов'ян із сусідніми народами.

Виникнення держави у східних слов'ян та основні етапи її історичного розвитку

Історичні передумови виникнення держави у східних слов'ян. Давньоруська держава за перших князів (Олега, Ігоря, Ольги та Святослава). Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток Києво-Руської держави за Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Основні тенденції розвитку Київської Русі у 1054–1113 рр. Володимир Мономах, його внутрішня та зовнішня політика. Київська Русь у другій половині 20-х – на початку 30-х рр. XII ст.

Трансформація державно-політичного устрою. Давньоруської держави та основні тенденції її політичного та соціально-економічного розвитку у період роздробленості

Причини роздробленості Давньоруської держави. Основні тенденції розвитку Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Боротьба за Київ у середині XII ст. Русь і половці у період роздробленості. Завоювання руських князівств монголо-татарами.

Галицько-Волинська держава у часи правління Данила Галицького

Боротьба Данила Романовича за владу у Галицько-Волинському князівстві та його утвердження на князівському престолі. Внутрішня політика Данила Галицького. Основні напрями зовнішньої політики. Коронація Данила Романовича. Боротьба за визволення галицько-волинських земель з-під монголо-татарського іґа.

Українські землі під владою Литви

Захоплення Литовським князівством Волині, Чернігово-Сіверщини. Поділля і Київщини з Переяславщиною. Вплив культури руських земель на Литву. Кревська унія (1385 р.). Острівська угода 1392 р. Становлення політико-адміністративного устрою та управління на Україні. Зміцнення Великого князівства Литовського за князювання Вітовта. Ліквідація удільних князівств. Литовські Статути (1529, 1566 і 1588 рр.)

Соціально-економічний розвиток України наприкінці XIV – в першій половині XVII ст.

Стан сільського господарства. Зростання феодального землеволодіння. Фільваркова система господарства. Категорії селянського населення. Посилення феодально-кріпосницького гноблення (форми феодальної ренти, закріпачення селян і зростання визиску їх). Волочна поміра (1557 р.). Ремесла і промили. Цехи. Міста. Магдебурзьке право. Соціальна структура міського населення. Внутрішня і зовнішня торгівля. Юридичне оформлення кріпосного права. Литовський Статут 1588 р.

Формування української народності

Умови формування. Розвиток української мови. Виникнення та поширення назви «Україна». Термін «Мала Русь». Етапи формування української народності.

Люблінська унія 1569 р.

Загарбання шляхетською Польщею Київщини, Волині, Брацлавщини. Українські землі після Люблінської унії. Річ Посполита.

Виникнення козацтва. Запорізька Січ та її прогресивна роль в історії України

Територія, умови і джерела формування козацтва. Соціальна нерівність у середовищі козацтва. Виникнення Запорізької Січі та її устрій. Символіка. Воєнне мистецтво козацтва. Зв'язки запорізького та донського козацтва. Боротьба козацтва проти турецько-татарської агресії. Утворення реєстрового козацтва. заняття і побут козаків. Культурне життя на Запорізькій Січі (освіта, релігія, архів Коша Запорізької Січі). П. Сагайдачний.

Визвольна війна в Україні середини XVII ст. (Хмельниччина 1648–1657 рр.)

Передумови, причини та характер Хмельниччини. Зиновій Богдан Хмельницький: нові штрихи до політичного портрету. Перші перемоги: від Жовтих Вод до Замостя. Збарзько-Зборівська кампанія 1649 р. «Реєстр Війська Запорозького». Битва під Берестечком та інші бої. Українсько-російська угода 1654 р. «Переяславська легенда». Віленське перемир'я 1656 р. Останні дні та смерть Б. Хмельницького 1657 р. Місце Хмельниччини в історії України та Європи.

Руїна

Геополітичні причини Руїни. Іван Виговський. Юрій Немирич та його ідея «Великого князівства Руського». Гадяцький трактат. Юрій Хмельницький. Переяслав – 2. Слободищенський трактат 1660 р. Чорна рада 1663 р. Спроба встановлення нового контролю над Україною згідно Батуринських статей 1663 р. та Московський статей 1665 р. за Івана Брюховецького. Гетьман Петро Дорошенко – «сонце Руїни». Гетьманування Д. Многогрішного та І. Самойловича. Підпорядкування Київської митрополії московському патріархатові.

Гетьманщина в останній чверті XVII–80-х рр. XVIII ст.

Гетьманщина: термінологія, періодизація та історіографія. Політична історія козацького Гетьманату від Івана Мазепи до Кирила Розумовського. Північна війна і українські землі: між Росією, Швецією та Польщею. Соціально-економічна політика Івана Мазепи. Український сепаратизм 1708 р. Гетьманування Пилипа Орлика на вигнанні «Пакти і конституції відносно прав і вольностей Війська Запорозького ...» 1710 р. Українська козацька держава за гетьманування Івана Скоропадського та Павла Полуботка. Перша Малоросійська колегія. Спроба відновлення козацької автономії за Данила Апостола. «Правління гетьманського уряду». «Золота осінь» козацького Гетьманату – гетьманування Кирила Розумовського. Ліквідація автономії Гетьманщини.

Запорізька Січ у другій половині XVII – XVIII ст.

Військо запорозьке низове в період Хмельниччини і Руїни. Боротьба проти турецько-татарської. Кошовий отаман Іван Сірко. Запоріжжя доби Івана Мазепи. Повстання Петра Іваненка

(Петрика). Кошовий-мазепинець Кость Гордієнко. Зруйнування Січі 1709 р. Кам'янська і Олешківська Січі. Суспільно-політичний устрій Нової (Покровської) Січі на р. Підпільній. Господарство Запоріжжя. Митна політика Коша. Запорізькі зимівники. Причини, привід та ліквідація Запорізької Січі 1775 р. і подальша доля запорожців.

Народно-визвольні рухи в Україні XVIII ст.

Політичні та суспільно-економічні передумови загострення визвольної боротьби: національне та селянське питання. Перші гайдамацькі виступи на Правобережжі у першій половині XVIII ст. Зародження і розвиток опришківського руху в Карпатському регіоні. Апогей опришківства у 1738–1745 рр. Олекса Довбуш. Селянські рухи на Лівобережжі та Слобожанщині. Причини, початок та три етапи Коліївщини 1768 р. Максим Залізняк та Іван Гонга. Повстання в с. Турбаях 1789–1793 рр. Проблема соціального бандитизму.

Правобережна Україна у XVIII ст.

Адміністративно-політичний устрій. Шляхетське землеволодіння. Міста. Розвиток сільських ремесел, промислів і мануфактур. Торгівля. Повстання 1702–1704 рр. і Росія. Гайдамацький і опришківський рух. Загострення релігійної боротьби. Мелхіседек Значко-Яворський. Коліївщина 1768 р. Максим Залізняк та Іван Гонга. Участь російських військ у придушенні повстання.

Приєднання Київщини, Брацлавщини, Поділля та Східної Волині до Росії.

Культура України у XVIII ст.

Освіта та наука. Книгодрукування. Фольклор. Література. Мова. Театр. Музика. Архітектура. Образотворче мистецтво. Матеріальна культура. Побут. Звичаї.

Соціально-економічний розвиток українських земель в Російській імперії (перша половина XIX ст.).

Інкорпорація українських земель до складу Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XIX ст.

Адміністративно-територіальний устрій. Ліквідація Литовського статуту (1831 р.) та Магдебурзького права (1835 р.). Наслідки політико-адміністративних нововведень.

Сільське господарство. Панщина. Криза поміщицького господарства. Переростання середньовічної промисловості у індустріальну. Становлення буржуазних відносин. Початок машинобудування в Україні. Технічна революція в українській промисловості. Формування українського ринку.

Загострення соціальних суперечностей. Устим Кармелюк. Київська козаччина. Формування буржуазії та робітничого класу.

Національно-культурне відродження Наддніпрянської України (кінець XVIII - початок XIX ст.).

Початок українського національного відродження як відгук ідей французької революції та поширення романтизму. Формування національної інтелігенції.

Україна у війні 1812 р. Становлення українознавства як науки. Перші мовознавчі дослідження в українознавстві. Формування наукових центрів. Популяризація минулого України у творах російських і українсько-російських літераторів.

Політизація українського національного руху в Російській імперії (перша половина XIX ст.).

Діяльність масонських організацій. Декабристський рух в Україні. Політичний гурток у Харкові і політизоване вольнодумство в Ніжинській гімназії. Спроби об'єднання польською і українського визвольних рухів у 30-х роках. Кирило-Мефодіївське товариство. Теоретичне обґрунтування української ідеї та перша українська політична програма в XIX ст. Т. Г. Шевченко. Суспільна думка як відгук на революційні події в Західній Європі.

Західноукраїнські землі в імперії Габсбургів (перша половина XIX ст.).

Інкорпорація західноукраїнських земель до складу імперії Габсбургів. Початок національного відродження. Шкільна справа. Просвітницька діяльність. «Клерикальне товариство» Івана Могиланського. «Українська школа» в польській літературі. «Руська трійця». Маріан Шашкевич. Іван Вагилевич. Яків Головацький. Альманах «Русалка Дністрова».

Економічна політика австрійського уряду. Сільське господарство. Міста. Ярмарки. Львів. Контрактові ярмарки. Селянство.

Північна Буковина, Закарпаття.

Революція 1848 р. Ліквідація панщини. «Головна руська рада». «Руський собор».

Слов'янський конгрес. Селянський рух за проведення реформи. Боротьба за автономію Східної Галичини. Збройне повстання у Львові. Закарпаття та Північна Буковина під час революції 1848–1849 рр. у Австро-Угорщині.

Надніпряньська Україна після скасування кріпосного права. Реформи 70-80-х років XIX ст.

Україна в Кримській війні 1854–1855 рр. Скасування кріпосного права. Проведення реформи 1861 р. у життя. Вплив реформи на економіку селянського господарства. Малоземелля селян. Україна - основний регіон Російської імперії у виробництві зернових. Зміни в політико-правовому становищі селянства.

Демократичні реформи 60–70-х років. Земська реформа 1864 р. Судова реформа 1864 р. Реформа народної освіти. Реформа вищої школи. Посилення контролю за видавничою діяльністю. Удосконалення системи міського правління. Військова реформа 1864 р.

Індустріалізація економіки в другій половині в XIX ст.

Розвиток залізничного та іншого транспорту. Розвиток гірничодобувної промисловості. Завершення промислового перевороту. Становлення металургійної та металообробної індустрії. Розвиток машинобудування. Капіталізація харчової та легкої промисловості. Розвиток міст. Особливості торгівлі. Ярмарки.

Особливості економічного розвитку. Колоніальний характер політики Російської держави в Україні. Боротьба робітників за свої права. «Південноросійський союз робітників».

Волинь в умовах індустріалізації економіки Росії.

Громадівський та земський рух (друга половина XIX ст.).

Українська громада в Петербурзі. Журнал «Основа». Перший етап громадівського руху. «Українська громада». Хлопомани. «Черниговський листок». «Земля і воля». Польське повстання 1863–1864 рр. і відгуки на нього в Україні.

Другий етап громадівського руху. «Киевский телеграф». Земський указ 1876 р. «Киевская старина».

Михайло Драгоманов. Активізація громадівського студентського руху в 90-х роках. «Братерство тарасівців». Опозиційна діяльність земств.

Політична діяльність організацій, гуртків і груп (друга половина XIX ст.).

Харківське-Київське тасмне товариство 1856-1860 рр. Народницький рух 1871-1878 рр. Рух радикалів-демократів (народників) у 1879-1889 рр. Зв'язки громадівських і народницьких організацій. Поширення марксизму і зародження соціал-демократизму.

Зміни в соціальній та національній структурі українського суспільства (друга половина XIX ст.).

Загальна чисельність та соціальний склад населення. Формування української буржуазії. Національні меншини. Міграція українського населення в межах Російської імперії. Українці в Казахстані, Середній Азії, Сибіру, на Далекому Сході і в Приморському краї

Східна Галичина, Північна Буковина та Закарпаття- колоніальні володіння австро-угорської імперії (друга половина XIX - початок XX ст.).

Поміщицьке землеволодіння. Селянство. Початок трудової еміграції Еміграція в США, Канаду, Аргентину. Сезонна еміграція до Німеччини і Саксонії.

Економічне пожвавлення 60-х років XIX ст. Залізничне будівництво. Становлення фабрично-заводської промисловості в 70–90-х роках. Іноземний капітал. Українська буржуазія. Діяльність українських кредитних товариств і організацій. Нафтові промисли Борислава і Дрогобича. Вугледобувна промисловість. Солеварні підприємства. Лісопереробна промисловість. Харчова промисловість. Міста. Робітничий клас.

Західноукраїнські землі - центр національно-визвольного руху (друга половина XIX - початок XX ст.).

Політичні зміни в Австро-Угорській імперії після революції 1848–1849 рр. Українські делегати в Галицькому сеймі. Помилковість ідеології вірно підданства українців імперії Габсбургів.

«Москвофільство». «Руська Рада» - політична організація «москвофілів». «Народовці». Культурно-просвітницька діяльність. «Русько-українська радикальна партія». І.Франко. М.Павлик.

Націонал-демократична партія в політичному житті краю. Соціал-демократична партія. «Русько-католицький союз».

Парламентська діяльність українців. Студентський та молодіжний рух.

Українські національні-спортивні організації «Сокіл», «Січ», «Пласт».

Становище українців Північної Буковини та Закарпаття,

Культурна діяльність.

Культура України в другій половині в XIX ст.

Освітній рух широких народних мас. Початкова освіта. Середня і вища освіта. Наука. Література. Драматургія та театр. Музика. Образотворче мистецтво. Народна творчість, побут і звичаї.

Надніпрянська Україна на початку XX ст.

Розвиток промисловості. Утворення монополій. Ріст робітничого класу. Становище пролетаріату. Сільське господарство. Столипінські реформи. Русифікаторська політика російського самодержавства в Україні. Наростання політичної боротьби пролетаріату. Посилення селянських виступів. Опозиційний рух ліберальної буржуазії.

Національний рух. Виникнення українських політичних партій.

Загострення суспільної кризи.

Україна в Першій світовій війні

Початок Першої світової війни. Українські землі напередодні війни. Плани Антанти і Троїстого союзу щодо України. Заснування Головної української ради у Львові. Створення Союзу визволення України. Формування легіону Січових стрільців. Ставлення до війни на Надніпрянщині. Воєнні дії на території України 1914р. Захоплення російськими військами Галичини та Північної Буковини.

Українські землі в 1915–1917 рр. Воєнні дії на території України в 1915-1917 рр. Бойовий шлях легіону УСС. Участь української інтелігенції в діяльності громадських товариств і комітетів з допомоги жертвам війни. Національний рух у Надніпрянській і Західній Україні. Назрівання глибокої економічної та політичної кризи в Російській та Австро-Угорській імперіях.

Українська революція.

Початок Української революції. Україна напередодні 1917 р. Початок революції. Утворення Центральної Ради, її склад і політична програма. М. Грушевський. Початок українізації армії. Виникнення Вільного козацтва.

Проголошення автономії України. Наростання політичної боротьби в Україні у липні-жовтні 1917 р. Політичні партії в боротьбі за вплив на населення. Український національний Конгрес. II Всеукраїнський військовий з'їзд. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального секретаріату. В. Винниченко. II Універсал Центральної Ради. Збройний виступ самостійників. «Тимчасова інструкція Генеральному секретаріату Тимчасового уряду на Україні». Послаблення позицій Центральної Ради. Здобутки і прорахунки Центральної Ради в державотворчому процесі та соціальній політиці. Корніловський заколот і Україна. Загострення конфлікту Центральної Ради з Тимчасовим урядом Росії. «Демократична нарада» і позиція Центральної Ради. З'їзд народів Росії в Києві.

Проголошення Української Народної Республіки. Підсумки виборів до Установчих зборів в Україні. Тактика більшовиків в Україні. Встановлення контролю Центральної Ради над Києвом. III Універсал і проголошення Української Народної Республіки. Досягнення і невдачі Центральної Ради у зовнішній політиці.

Війна радянської Росії з Українською Народною Республікою. Проголошення незалежності УНР. Ультиматум російського Раднаркому і початок війни більшовиків із Центральною Радою. Проголошення у Харкові радянської влади. Похід більшовицьких військ на Київ. Бій під Кругами. IV Універсал Центральної Ради та проголошення незалежності УНР. Перша спроба радянізації України. Регіональні «республіки». Ставлення населення до політичних сил в Україні.

Україна в боротьбі за збереження державної незалежності (1918-1920 рр.)

Українська держава. Мирний договір у Брест-Литовську. Вступ німецько-австрійських військ в Україну. Конфлікт Центральної Ради з німецько-австрійською адміністрацією і консервативними колами України. Прийняття Конституції УНР. Гетьманський переворот. Причини падіння Центральної Ради.

Гетьман П. Скоропадський і його уряд. Внутрішня та зовнішня політика Української держави. Ставлення політичних партій до гетьманського режиму. Селянські повстання влітку і восени 1918р. Анулювання РСФРР Брестського миру та наслідки цієї акції для України.

Директорія УНР. Утворення Директорії. Відновлення УНР. Політичний курс Директорії. С. Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти

на Півдні України. Розклад армії УНР. Активізація військових дій радянської Росії з УНР. Причини поразки Директорії.

Західно-Українська Народна Республіка (ЗУНР). Проголошення ЗУНР. Є.Петрушевич. Організація держави на західноукраїнських землях. Злука УНР і ЗУНР. Польсько-український конфлікт. Створення Української Галицької армії. Наступ польських військ і відхід української армії до Збруча. Причини поразки ЗУНР. Поглинення Північної Буковини, Бессарабії та Закарпаття іноземними державами.

Політика радянського уряду в Україні у 1919 р. Формування більшовицького режиму в Україні. Х.Раковський. Політичний курс більшовиків в Україні у 1919 р. Націоналізація промисловості. Аграрна реформа. Продовольча диктатура, її суть. Селянські виступи. Становище українських партій.

Україна в другій половині 1919 р. Наступ білогвардійців в Україні. Контрнаступ об'єднаних українських армій. Поразка армії УНР. Денікінський режим. Боротьба в білогвардійському підпіллі. Контрнаступ радянських військ і поразка денікінців.

Україна на початку 1920-х рр. Відновлення більшовицького режиму. Формальне визнання радянською Росією незалежності УСРР. Всеукраїномком. Вибори до рад. Відновлення політики «воєнного комунізму» в економіці та суспільному житті. Напрямки комуністичного руху в Україні (КП(б)У, УКП (б), УКП).

Варшавська угода та її наслідки. Більшовицько-польська війна і Україна. Варшавська угода між УНР і Польщею. Наступ польсько-українських військ і взяття Києва. Польський режим і ставлення до нього населення. Відступ польсько-українських військ. Ризький мир. Припинення боротьби регулярних українських військ.

Розгром військ Врангеля і махновців. Початок наступу військ Врангеля. Україна у планах Врангеля. Поразка врангелівців. Терор у Криму. Розгром махновського руху.

Культура і духовне життя в Україні 1917–1920 рр. Чинники розвитку культури в 1917–1920 рр. Культурно-освітня діяльність громадських організацій. Загальноосвітня школа за Центральної Ради, Гетьманату Т. Скоропадського, Директорії. Освітня політика більшовиків. Стан наука. Відкриття Української Академії наук (УАН) і національних університетів у період Української держави. Нові тенденції в розвитку культури. Визначні українські письменники. Театральне, музичне і хорове мистецтво та їх кращі представники. Українська Академія мистецтв. Радянський план монументальної пропаганди і початок його виконання. Ставлення більшовиків до старовини.

Українська СРР в умовах нової економічної політики (1921–1928 рр.)

Економічне і соціальне життя в роки непу. Внутрішнє і міжнародне становище. Політична криза на початку 1921 р. Державний статус України в 1921–1922 рр. Юридичне оформлення Союзу РСР. Статус УСРР у складі Радянського Союзу. Ставлення політичних сил і населення України до її членства в СРСР. Неп і особливості його впровадження в Україні. Причини і масштаби голоду 1921–1923 рр. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим. Наслідки нової економічної політики. Відбудова народного господарства. Початок курсу на індустріалізацію.

Культура і духовне життя в роки непу. Політика більшовиків у царині культури. «Українізація» (коренізація). Г. Гринько, О. Шумський, К. Скрипник. Опір «українізації». Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Література і мистецтво. Українське національне відродження в літературі та його провідники. С.Єфремов. Літературно-художні об'єднання. Літературна дискусія 1925–1928 рр. М.Хвильовий. Образотворче мистецтво. Кінематограф. О. Довженко. Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної православної перші (УАПЦ).

Радянська модернізація України (1929–1938 рр.)

Сталінська індустріалізація України. Перехід до форсованої індустріалізації. Директивне господарювання. Результати перших п'ятирічок. Промисловість України напередодні Другої світової війни.

Суцільна колективізація в Україні Перехід до прискореної колективізації. Доля приватних сільських господарів та їхніх господарств. Зміна ставлення радянської держави до заможного селянства. «Ліквідація куркульства як класу».

Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Причини й передумови голодомору. «Закон про п'ять колосків». Посилення «хлібозаготівель» та їх суть. Масштаби та наслідки голодомору.

Громадсько-політичне життя. Зміни в соціальному складі населення. Соціальні деформації. Конституція УРСР 1936 р. Судові процеси. «Шахтинська справа». «Спілка визволення України». Масові репресії та їх жертви.

Стан культури в Україні у 30-ті роки. Становище у галузі освіта. Наука. Діяльність Академії наук. Видатні досягнення українських учених. Труднощі в розвитку науки. Художня література і мистецтво. «Розстріляне відродження». Театральне мистецтво. Доля кобзарства і лірництва. Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і нищення храмів, культового майна і споруд.

Західноукраїнські землі в 1921–1938 рр.

Українські землі у складі Польщі. Правовий статус Східної Галичини. Становище українських північно-західних земель (Волинь, Полісся, Підляшшя) і українського населення. Характер промисловості. Українська кооперація. Аграрні відносини. Економічне становище населення. Створення УВО та її діяльність. Є. Коновалець. «Пацифікація». Політичні партії у Східній Галичині (Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО). Компартія Західної України (КПЗУ). Організація українських націоналістів (ОУН). Методи діяльності ОУН. С. Бандера. Інтегральний націоналізм. Д. Донцов.

Українські землі у складі Румунії. Поглинення українських земель Румунією. Характер політики румунського уряду щодо українців. Татарбунарське повстання. Політичні партії на українських землях. Українська національна партія.

Закарпаття у складі Чехословаччини. Вхідження Закарпаття до складу Чехословаччини. Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільська течія. Надання автономії Карпатській Україні. Проголошення незалежності Карпатської України. А. Волошин,

Україна під час Другої світової війни (1939–1945 рр.)

Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі. Радянсько-німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939 р. Таємний протокол до нього. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України; включення останньої до складу СРСР і воз'єднання з Українською РСР. Вхідження Бессарабії та Північної Буковини до СРСР. Включення до складу Української РСР Північної Буковини і придунайських українських земель. Радянізація західних областей України. Масові депортації населення.

Окупація України військами Німеччини та її союзників. Напад Німеччини на СРСР. Початок Великої Вітчизняної війни. Україна в планах окупантів. Відступ Червоної армії. Мобілізаційні заходи 1941 р. в Україні. Евакуація в східні райони СРСР. Оборонні бої влітку-восени 1941 р. Поразка Південно-Західного фронту. Невдалі спроби контрнаступу під Харковом. Продовження наступу німецьких військ на Півдні.

Окупаційний режим і розгортання руху Опору в Україні. Розчленування України, план «Ост». Нацистський «новий порядок». Концтабори і масові розстріли. Голокост. Економічне пограбування України. Вивезення працездатного населення на примусові роботи до Німеччини. Розгортання руху Опору та його течії в Україні. Оунівське підпілля 1941–1942 рр. Створення Української повстанської армії (УПА). Радянське підпілля і партизанський рух 1941–1942 рр.

Україна 1943 р. Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок вигнання окупантів з України. Курська битва. Продовження наступу на Лівобережжі. Падіння «Східного валу». Мобілізаційні заходи 1942–1943 рр., їх особливості та наслідки. Боротьба з ворогом на окупованій території. Політична еволюція ОУН. Стосунки між радянськими та польськими партизанами, УПА і Армією Крайовою. Евакуйовані підприємства в тилу. Героїчна праця українців. Внесок українських учених і діячів освіти і та культури в Перемогу.

Україна на завершальному етапі війни (1944–1945). Січнево-лютевий наступ 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва. Весняний наступ Українських фронтів. Кримська наступальна операція. Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен. Завершення вигнання окупантів з України. Завершальний етап боротьби в тилу. Радянський партизанський рух. ОУН та УПА на завершальному етапі війни. Становище в західних областях України. Діяльність радянських партизанських загонів і підпілля. Завершення Другої світової війни. Втрати України в роки війни.

Культура України в роки війни. Освіта. Наука. Українська преса. Евакуація вузів та їх діяльність у радянському тилу. Література і мистецтво. Внесок представників творчої інтелігенції у перемогу над Німеччиною та її союзниками.

Післявоєнна відбудова і розвиток України в 1945 – на початку 50-х рр.

Україна в період повоєнної відбудови. Внутрішньополітичне та економічне становище України. Адміністративно-територіальні зміни. УРСР – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій. Перехід до мирного будівництва. Особливості відбудови промисловості. Післявоєнне село. Голод 1946–1947 рр., його причини, масштаби й наслідки. Матеріальне становище населення.

Радянізація західних областей України. Відновлення радянської влади в західних областях України. Колективізація західноукраїнського села. Доля Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Боротьба ОУН та УПА. Р. Шухевич (Тарас Чупринка). Операція «Вісла» Наслідки радянізації. Сталінський терор в Україні.

Культурне життя в Україні у другій половині 1940-х – на початку 1950-х рр. Відбудова системи освіти. Впровадження обов'язкового семирічного навчання дітей. Наука. Розгром генетики та «лисенківщина» в Україні. Розвиток літератури і мистецтва. «Ждановщина». Становище творчої інтелігенції. Боротьба влади з «космополітизмом».

Україна в умовах десталінізації (1953–1964 рр.)

Україна на початку 1950-х рр. Внутрішньополітичне становище України на початку 1950-х рр. Початок десталінізації в Україні. Вхідження Кримської області до складу УРСР. Стан промисловості. Укрупнення колгоспів.

Суспільно-політичне життя й політична боротьба в Україні 1953–1964 рр. XX з'їзд КПРС і Україна. Початок політичних реабілітацій. Наростання опору десталінізації з боку сталіністських сил. Масштаби демократизації державного життя. Ставлення в суспільстві до діяльності М. Хрущова. Робітничі виступи. Позиція вищого партійного керівництва України при усуненні М. Хрущова від влади. Л. Брежнєв і Україна. Розширення повноважень України у складі СРСР.

Стан економіки України наприкінці 1950-х – у першій половині 1960-х рр. Раднаргоспи, їх вплив на економічний розвиток України. Розвиток машинобудування. Стан легкої та харчової промисловостей. Аграрна політика наприкінці 1950-х першій половині 1960-х рр. Обмеження індивідуальної грудової діяльності селянства. Рівень життя населення. Стан продовольчого і товарного забезпечення. Соціальна політика.

Культура і духовне життя в Україні. Ідеологізація культурного життя. Посилення русифікації. Науково-технічна революція і наука в Україні. Розеток кібернетики. Стан суспільних наук. Початок десталінізації та поживлення літературно-мистецького життя. «Відлига». «Шістдесятники»: В. Симоненко, Л. Костенко, Є. Сверстюк, І. Світличний, І. Драч та ін. Музичне мистецтво. Живопис, архітектура, театр.

Національно-визвольний рух в Україні у період «відлиги». Зародження дисидентства. «Українська робітничо-селянська спілка». Л. Лук'яненко. І. Кандиба. Клуб творчої молоді у Києві. А. Горська. В. Чорновіл. Праця І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?».

Україна у період загострення кризи радянської системи (середина 1960-х – початок 1980-х рр.)

Політико-ідеологічна криза радянського ладу в Україні. Ідеологічні орієнтири партійно-державного керівництва та їх ілюзорність. Зростання всевладдя комуністичної партії. Криза партійно-державного керівництва в СРСР і УРСР. Дві лінії в українському керівництві: націонал-комуністична і проімперська. Усунення П. Шелеста. В. Щербицький. Політико-правовий статус України у складі СРСР. Конституція УРСР 1978 р.

Стан економіки України та визрівання економічної кризи. Спроби реформування економіки в другій половині 60-х років та причини її невдач. Особливості індустріального розвитку УРСР. Економіка України в загальносоюзному комплексі. Визрівання економічної кризи. Деструктивні процеси на селі.

Етносоціальні процеси та рівень життя населення. Зміни чисельності, соціальною та національного складу населення України. Рівень життя трудящих. Шляхи розв'язання житлової проблеми. Здобутки і проблеми розвитку соціальної сфери. Привілейоване становище партійно-державної номенклатури.

Опозиційний рух. Причини активізації опозиційного руху в другій половині 1960-х – на початку 1970-х рр. В. Стус. М. Руденко. О. Тихий. М. Литвин. В. Марченко. Форми діяльності дисидентів. Репресії проти правозахисників. Утворення Української Гельсінської спілки (УГС) та її діяльність. Релігійне дисидентство. В. Романюк. Посилення переслідувань опозиції наприкінці 1970-х – на початку 1980-х рр.

Культура і духовне життя. Народна освіта. Русифікація в Україні. Середня спеціальна та вища школа. Становище науки: здобутки і проблеми. Зростання ідеологічного тиску на освіту і науку. Розвиток літератури. Формування опозиційних напрямків і репресії щодо письменників. Основні тенденції розвитку українського мистецтва. Наступ тоталітаризму на українську культуру.

Розпад Радянського Союзу і відродження незалежності України

Перебудова в Радянському Союзі й Україна. Необхідність суспільних перетворень. Прихід до влади М. Горбачева. Початок «перебудови», її особливості в Україні. Поглиблення перебудовчих процесів і падіння авторитету компартії України. Чорнобильська катастрофа – національна трагедія України. Наростання економічної кризи в Україні у першій половині 1980-х рр.

Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 1980-х рр. Провал політики прискорення. Спроби реформування економіки наприкінці 1980-х рр., причини їх невдач. Фінансове становище і рівень життя населення. Загострення економічної кризи у 1989-1990 рр. Неспроможність союзних структур здійснювати ефективне управління економікою республіки.

Розгортання національно-визвольного руху в Україні. Загострення національного питання в СРСР у другій половині 1980-х рр. Активізація національного руху в Україні. Формування національних громадських організацій і об'єднань. Початок релігійного відродження. Активізація діяльності заборонених церков. Розгортання робітничого руху. Шахтарський страйк 1989 р. Формування Народного руху України.

Спроби політичних реформ і зростання активності українського суспільства. Реформи в політичній системі СРСР. Гласність і лібералізація. Політичні зміни в Україні. Зростання народної ініціативи. Мітинги та демонстрації. Формування багатопартійної системи. Розклад компартії України. Демплатформа.

Формування передумов незалежності України. Політичні передумови суверенізації. Вибори до Верховної Ради УРСР 1990 р. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Політична конфронтація восени 1990 р. Провал спроб збереження федерації радянських республік. Суверенізація України.

Здобуття Україною незалежності. Суспільно-політичні процеси у першій половині 1991 р. Спроби державного перевороту в СРСР 19 серпня 1991 р. ДКНС і Україна. Проголошення незалежності України. Референдум і грудня 1991 р. і вибори Президента України. Розпад СРСР.

Україна в умовах незалежності

Початок державотворчих процесів. Об'єктивна необхідність державотворення. Особливості розбудови законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні. Л. Кравчук – Президент України. Формування місцевих органів влади і самоврядування. Проблеми розбудови української державності. Дострокові вибори в 1994 р. Президента та Верховної Ради України.

Державотворчі процеси в Україні в 1994–2020 рр. Вибори 1994 р. Л. Кучма – Президент України. Діяльність нового складу Верховної Ради. Вибори до Верховної Ради України 1998 р. Президентські вибори 1999 р. Формування більшості у Верховній Раді. Всеукраїнський референдум (квітень 2000 р.). Державно-політичне життя на початку XXI ст. Помаранчева революція. Суспільно-політичне життя в 2005–2014. Революція Гідності.

Конституційний процес в Україні. Конституція України 1996 р. Конституційний процес наприкінці 1980-х у першій половині 1990-х рр.: здобутки, проблеми. Конституційний договір 1995 р. Прийняття Конституції України (1996 р.)

Економічне життя України в першій половині 90-і років. Зміни умов розвитку економіки після розпаду СРСР. Спроби реформування економіки і причини їх невдач. Становлення індустріального комплексу та аграрного виробництва. Роздержавлення, приватизація та фінансова система України, Загострення економічної кризи.

Сучасний стан, проблеми української економіки та пошук шляхів їх розв'язання. Основні тенденції розвитку української економіки. Фінансова та макроекономічна стабілізація. Суперечності здійснення аграрної реформи. Проблеми і прорахунки у реформуванні економіки. Пошуки шляхів виходу з економічної кризи.

Етносоціальні процеси та рівень життя населення України. Демографічні зміни. Падіння рівня життя населення. Соціальна диференціація суспільства. Стан навколишнього середовища. Міжнародні відносини. Етнічні меншини України.

Духовне розкріпачення і початок національного відродження. Релігійне життя України в умовах незалежності. Історичні передумови духовного розкріпачення. Повернення історичної

пам'яті народу. Зростання соціальної активності інтелігенції. «Закон про мови» та проблеми його реалізації. Релігійне життя на початку 1990-х років. Розкол українського православ'я та його наслідки. Особливості релігійного життя в Україні на межі тисячоліть. Томос. Створення ПЦУ.

Культурні процеси в незалежній Україні Історичні умови розвитку культури. Стан та проблеми освіти. Реформування освітньої сфери. Наука незалежної України. Українська література. Здобутки мистецтва. Фізична культура, спорт. Проблеми розвитку української культури та пошук шляхів їх подолання.

Зовнішня політика та міжнародні зв'язки незалежної України. Вихід України на міжнародну арену. Основні принципи зовнішньої політики. Ядерне роззброєння. Участь діяльності міжнародних організацій. Співробітництво незалежної України з іноземними державами.

Література:

1. Андрєєва Н. Фінансова політика Української Центральної Ради і Директорії // Наука і суспільство. – 1998. – №3–4. – С.8–9.
2. Андрусишин Б. І. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. (доба Директорії УНР): Навчальний посібник для вузів. Київ, 1997.
3. Багрянний І. Українська література й мистецтво під комуністичним московським терором // Сучасність. – 1994. – Ч. 11. – С. 13–23.
4. Бадзьо Ю. Право жити. Україна в складі СРСР, людина в системі тоталітарного соціалізму. Київ, 1996.
5. Бевз Т. Українські есери // Історія України. 1988. – №15 С.4–7.
6. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. У 2 кн. Київ, 1994.
7. Боєчко В. та ін. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. Київ, Основи, 1994.
8. Бойко В. М. Участь українських партій у муніципальній кампанії 1917 р. // Укр. іст. журн. – 1997. – № 35. – С. 25–40.
9. Бойко О. Утворення єдиного національного фронту українськими політичними силами у 1918 р. // Укр. іст. журн. – 1997. – №6. – С. 14–23.
10. Бойко О., Клименко-Мудрий Р. Політичні розбіжності між українськими партіями у Центральній Раді (березень – квітень 1918 р.) // Історія в школах України. – 1997. – №2. – С.7–10.
11. Бондарчук П. Українізація робітничого класу (20-ті рр. ХХ ст.) // Історія України. –1998.– №25–28. – С.2–4.
12. Буковина: історичний аналіз. Чернівці, 1998.
13. Варгатюк С. Варшавські переговори дипломатичної місії Директорії УНР 1920 р. // Нова політика. – 1996. – №2. – С.53–56.
14. Вегеш М. М., Задорожний В. Є. Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: деякі аспекти соціально-економічного й політичного розвитку // Укр. іст. журн. – 1995. – №2.
15. Веденєєв Д. В. Становлення зовнішньо-політичної служби України в період Центральної Ради // Укр. іст. журн. – 1997. – №3.
16. Верига В. Визвольні змагання в Україні 1914–1923 рр. У 2-х т. – Т.2. Львів, 1998.
17. Верига В. Листопадовий рейд. Київ, 1995.
18. Верстюк В. Роль і місце Центральної Ради в модерній історії України // Укр. іст. журн. – 1997. – №5.– С. 17–25.
19. Верстюк В. Центральна Рада в модерній історії України: (До 80-річчя проголошення IV Універсалу УЦР) // Сучасність. – 1998. – №1. – С.91–98.
20. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Київ, 1998.
21. Верстюк В. М. М. С. Грушевський у перший період діяльності Центральної Ради // Укр. іст. журн. – 1996. – №5. – С.37–50.
22. Верстюк В. Ф. Махновщина. Селянський повстанський рух на Україні (1918–1921). Київ, 1992.
23. Верстюк В. Ф. Українська революція: доба Центральної Ради // Укр. іст. журн. – 1995. – №2; №5. – С.79–89; №6. – С.66–79.
24. Ветров В. І. Ставлення до гетьманської держави українських і російських соціалістичних партій// Історія України. – 1998. – №18.
25. Винниченко В. Відродження нації: У 3 ч.: Репринтне відтворення видання 1920 року. Київ, 1990.

26. Витанович І. Аграрна політика українських урядів років революції й визвольних змагань (1917–1920) // Укр. історик. – 1967. – №3–4. (15–16). Рік IV. – С. 5–60.
27. Від злуки до розриву // Наука і суспільство. – 1994. – №4–6. – С.8–12.
28. Волковинський В. Нестор Махно: легенди і реальність. Київ, 1994.
29. Волковинський В. М. Батько Махно. Київ, 1992.
30. Гай-Нижник П. П. Теоретичні засади фінансової системи української держави у 1917–1919 рр. // Укр. іст. журн. - 1998. - №4. - С.3-17.
31. Голод 1921–1923 років в Україні: 36. документів і матеріалів / Упорядник: О. М. Мовчан, А. П. Огінська, Л. В. Яковлева. Київ, 1993.
32. Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. Київ, 1990.
33. Голод 1933 року в Україні: Свідчення про винищення Москвою українського селянства / Упоряд. Ю. С. Семенко. – 2-е вид., Дніпропетровськ, 1993.
34. Городинський З. Українська Національна Рада: історичний нарис. Київ, 1993.
35. Городня Н. Україна в системі міжнародних відносин за часів Центральної Ради // Історія України. – 1997.– №42. – С. 1–3; №43. – С.7.
36. Гошуляк І. Центральна Рада: погляд і сьогодення // Історія України. – 1998. – №42. – С.1–4.
37. Гошуляк І. Л. Проблема соборності українських земель у добу Центральної Ради // Укр. іст. журн. – 1997. – №3. – С.26–41.
38. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ, 1996.
39. Гриценко А. Політичні сили у боротьбі за владу на Україні (кінець 1917 р. – початок 1919 р.). Київ, 1993.
40. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? Київ, 1990.
41. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст.: Нариси політичної історії. Київ, Либідь, 1993.
42. Гупуляк М. Перший листопад 1918 року на західних землях України: зі спогадами і життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. Київ, 1993.
43. Дашкевич Я. Українізація: причини і наслідки // Слово і час. – 1990. – №8. – С.55–64.
44. Держалюк М. Берестейський мир і Україна // Пам'ять століть. – 1998. – №1. – С.40–57.
45. Дорошенко Д. Історія України. 1917–1923 рр. Київ, 1992.
46. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1918): Частина друга: 3 початків відродження української державності. (Доба Центральної Ради) // Укр. іст. журан. – 1993. – №2, 3. – С.104–114.
47. Дорошкевич В. Правда про історію встановлення радянської влади на Україні (листопад 1917 – листопад 1918) // Сучасність. – 1991 р. Ч.7–8. – С. 126–141.
48. Єременко Т. І. Політичні та дипломатичні відносини радянської України з Польською Республікою (1921–1923 рр.) // Укр. іст. журн. – 1998. – №4. – С.56–70.
49. Зайцев О. Націоналізм і національна демократія: витоки конфлікту (20–30-ті рр.) // Сучасність. – 1994. №2. – С.70–76.
50. Захарченко П. Вільне козацтво у 1917–1918 рр. // Історія України. – 1998. – №21. – С.1–2.
51. Зубалій О. Д., Рященко Д. С. Освітній рух в Україні у добу національно-державного відродження (1917–1920 рр.) // Укр. іст. журн. – 1998. – №3. – С. 12–24.
52. Історія Січових стрільців: Воєнно-історичний нарис. Київ, 1992.
53. Історія України / Керівник авт. кол. Ю. Зайцев. Вид. 2-ге, зі змінами. Львів, 1998.
54. Історія України. Курс лекцій: У 2-х кн. – Кн.2. Київ, 1992.
55. Історія України. Нове бачення. У 2-х т. – Т.2. Київ, 1996.
56. Історія України: Навч. посібник для вузів / Наук. ред.: Ф. Стеблій, Я. Грицак. Львів, 1996.
57. Історія України: Навчальний посібник / Під заг. ред. В.Смолія. Київ, 1997.
58. Історія українського війська (1917–1995). Львів, 1996.
59. Каліберда Ю. Бій під Кругами за спогадами учасників // Самост. Україна. – 1998. – №1. – С.3–7.
60. Каліберда Ю. Історія «вільного» козацтва за мемуарами учасників національно-визвольних змагань в Україні (1917–1921 рр.) // Укр. слово. – 1997. – №5. – С.12.
61. Калініченко В. В. Селянське господарство України в доколгоспний період (1921–1929). Харків, 1991.
62. Касьянов Г. В. Даниленко В.М. Сталінізм і українська інтелігенція (20-30-ті роки). Київ, 1991.

63. Клименко В. Українська Гетьманська держава 1918 року: місце в українській революції // Нова політика. – 1996. – №4. – С.59–61.
64. Книш З. Становлення ОУН. Київ, 1994.
65. Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. Київ, 1988.
66. Колективізація і голод на Україні 1929–1933 рр.: Збірник документів і матеріалів. Київ, 1992.
67. Конвест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор. Київ, 1993.
68. Конституція Української Народної Республіки // Республіканець. – 1992. – №3. – С.40–43.
69. Копиленко М. Л., Копиленко О. Л. М. С.Грушевський і деякі проблеми розбудови Української держави // Укр. іст. журн. – №5. – С.28–37.
70. Копиленко О., Копиленко М. «Друга» УНР: спроба історико-теоретичного аналізу // Право України. – 1996. – №8. – С. 54–60.
71. Копиленко О., Копиленко М. «Трудовий принцип» в історії місцевого самоврядування УНР // Місцеве самоврядування. – 1998. – №1–2. – С. 117–122.
72. Копиленко О. Л. «Сто днів» Центральної Ради. Київ, 1992.
73. Косик В. Політика Франції щодо України. (Березень 1917 – лютий 1918) // Укр. історик. - 1979. – №1–4 (61–64). Рік XVI. – С.41–54.
74. Костюк Г. О. Сталінізм в Україні. (Генеza і наслідки): Дослідження і спостереження сучасника Київ, 1995.
75. Кошелєв Н. Українські січові стрільці: Перші військ, формування в новітній історії України // Військо України. - 1997. №3/4. - С. 47.
76. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. Київ, 1997.
77. Красівський О. Український національно-демократичний табір Східної Галичини централістського напрямку (1918–1925 рр.) // Історія України. – 1998. – №10. – С.4–5.
78. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993.
79. Кудлай О. Боротьба навколо прийняття «Тимчасової інструкції генеральному секретаріатові Тимчасового уряду на Україні» на IV сесії Української Центральної Ради // Укр. іст. журн. – 1997, – №5. – С.80–86.
80. Кульчицький С. В. Брестський мирний договір // Історія України. – 1998. – №6. – С. 1–2.
81. Кульчицький С. В. Війна Радянської Росії проти УНР // Історія України. – 1998. – №41. – С. 4–5,
82. Кульчицький С. В. Демографічні наслідки голоду 1933 р. на Україні: Препринт №4. Київ, 1989.
83. Кульчицький С. В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1918–1928). Київ, 1996.
84. Кульчицький С. В. Концепція «кооперативного соціалізму» // Укр. іст. журн. – 1995. – №2.
85. Кульчицький С. В. Останній універсал Центральної Ради // Історія України. – 1998. – С.5.
86. Кульчицький С. В. Проголошення Української Народної Республіки // Історія України. – 1998. – №39. – С. 1–2.
87. Кульчицький С. В. Українська держава гетьмана Павла Скоропадського // Історія України. – 1998. – №18. – С.1–2.
88. Кульчицький С. В. Ціна «великого перелому». Київ, 1991.
89. Кучер В., Павленко В., Слюсаренко А. Державотворча концепція українських монархістів // Історія України. – 1998. – №18. – С.8–10; №19. – С.4–5.
90. Липинський В. Релігія і церква в історії України. Київ, 1993.
91. Литвин М., Науменко К. Історія галицького стрілецтва. Львів, 1990.
92. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995.
93. Лозовий В. С. Аграрна політика Директорії УНР // Укр. іст. журн. – 1997. – №2. – С.68–76.
94. Луців Л. 1918 рік очима українського Січового Стрільця. // Пам'ять століть. – 1998. – №4. – С. 39–45.
95. Лях С. Р. Наймана праця в сільському господарстві України в умовах непу (1917–1929). Київ, 1990.
96. Мазєпа І. Україна в огні й бурі революції. Київ, 2003.
97. Макар Ю. І., Біленький Б. Ф., Коцур А. П. та ін. Історія України від найдавніших часів до наших днів. Чернівці, 1998.
98. Малик Я. та ін. Історія української державності. Львів, 1995.

99. Малик Я. Українське селянство за умов гетьманського режиму 1918 р. // Історія України – 1998. – №18. – С.6–7.
100. Махно Н. Воспоминания; Репринт. воспроизвод. 1936, 1937рр. Київ, 1991.
101. Мейс Д. Політичні причини голодомору в Україні (1932–1933 рр) // Укр. іст. журн. – 1995. – №1. – С. 34–48.
102. Мицик Ю. А., Бажан О. Г. Історія України Київ, 2001.
103. Мірчук П. Причини загибелі УНР // Державність. – 1992. – №1. – С.38–43; №2. – С. 60–62.
104. Мороз В. Історія України ХХ ст. Тернопіль, 1992.
105. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ, 1993.
106. Новітня історія України (1900–2000). Київ, 2002.
107. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917–1919 рр. Київ, 1995.
108. Павлюк О. Зовнішня політика ЗУНР // Київ. Старовина. – 1997. – №3–4. – С.114–138.
109. Петлюра С. Вибрані твори та документи. Київ, 1994.
110. Петлюра С. В. Статті. Київ, 1993.
111. Пивовар С. Берестейський мирний договір крізь призму ставлення українського народу до державності // Київ. старовина. – 1998. – №1. – С.25–40.
112. Плав'юк М. УНР та її історичне значення // Пам'ять століть. – 1998. – №1. – С.4–24.
113. Політичні партії на Україні (1905–1925). Київ, 1992.
114. Поліщук В. Фінансова політика Української Центральної Ради і Директорії // Розбудова держави. - 1995. - №9.
115. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. – Т.2. – Від середини XVII століття до 1923 року. – 3-тє вид. Київ, 1995.
116. Притуляк П. П. Економічний договір УНР з Німеччиною та Австро-Угорщиною 1918 р. // Укр. іст. журн. – 1997. – №1.
117. Прушинський М. Драма Пілсудського. Війна 1920. Київ, 1997.
118. Радянська Україна у 1920-х: доба «українізації»
119. Грицак А. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ, 1997.
120. Революція на Україні: По мемуарах белых. Київ, 1990.
121. Реєнт О. П. Ставлення пролетаріату України до Центральної Ради // Укр. іст. журн. – 1994. – №4. – С.3–18.
122. Реєнт О. П. Українська революція і робітництво. Соціально-політичні та економічні зміни 1917–1920 рр. Київ, 1996.
123. Реєнт О. П., Мовчан О. М. Міжпартійна політична боротьба у профспілковому русі України (1917–1922 рр.) // Укр. іст. журн. – 1995. – №5. – С.8–28.
124. Ріпецький С. Українське Січове стрілецтво. Львів, 1995.
125. Розовик Д. Ф. Центральна Рада й українська культура // Укр. іст. журн. – 1993. – №2. – С. 17–27.
126. Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина і доля західноукраїнської інтелігенції (20–50-ті роки ХХ ст.). Київ, 1994.
127. Сергійчук В. Неусвідомлення України. Ставлення світу до української державності: погляд у 1917–1921 роки з аналізом сьогодення. Львів, 2002.
128. Симон Петлюра та українська національна революція: Зб. праць Другого конкурсу петлюрознавців України. Київ, 1995.
129. Скоропадський П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918. Київ, 1995.
130. Солдатенко В. Утворення Української Народної Республіки і вибір перспективи суспільно-політичного розвитку // Історія України. – 1997. – №46. – С. 1–3.
131. Солдатенко В. Ф. Внесок М. С. Грушевського в концепцію української революції // Укр. іст. журн. – 1996. – №5. – С.3–28.
132. Солдатенко В. Ф. Еволюція суспільно-політичних поглядів В. К. Винниченка в добу української революції // Укр. іст. журн – 1995. – №1.
133. Солдатенко В. Ф. Проблема класово- і національно-політичних сил у концепції української революції // Укр. іст. журн. - 1997. – №5. – С.3–17; №6. – С.3–14.
134. Солдатенко В. Ф. Українська революція доби Центральної Ради: аналіз досвіду періодизації // Укр. іст. журн. – 1997. – №3. – С.3–25.
135. Солдатенко В. Ф. Українська революція. Історичний нарис: Монографія. – К.: Либідь, 1999. – 976 с.

136. Соловей Д. Голгота України. Ч.1: Московсько-більшовицький окупаційний терор в УРСР між першою і другою світовою війною. Дрогобич, 1992.
137. Стахів М. Україна проти більшовиків: Нариси з історії агресії Советської Росії. Київ, 1993.
138. Стерчо П. Карпато-Українська держава: До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919–1939 рр. Львів, 1994.
139. Стрельський Г. Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники і опоненти. Київ, Четверта хвиля, 1996.
140. Субтельний О. Історія України. Київ, 1993.
141. Тищик В. Західноукраїнська Народна Республіка (державний апарат і законодавство) // Право України. – 1994. – №5–6. – С.44–47.
142. Трембітський В. Позиція Великої Волині в українській державі 1918 року. Вінніпег, 1993.
143. Удовиченко О. І. Україна у війні за державність: історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил 1917–1921. Київ, 1995.
144. Українська державність у ХХ столітті: історико-політичний аналіз. Київ, 1996.
145. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У 2 т. / (Ін-т історії України НАН України, Центр, держ. арх. вищ. органів влади і упр. України; Упоряд. В. Ф. Верстюк, відп. ред. В. А. Смолій. Київ, 1996.
146. Український національно-визвольний рух. Березень – листопад 1917 року: Док. і матеріали Київ, 2003.
147. Українські Січові Стрільці, 1914–1920. Львів, 1991.
148. Ульяновський В. І. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського. Київ, 1997.
149. Хмель І. В. Аграрные преобразования на Украине 1917–1920 гг. Київ, 1990.
150. Чоповський В. Ю. Українська інтелігенція в національно-визвольному русі на Західній Україні (1918–1939). Львів, 1993.
151. Шаповал Ю. Україна 20–50-х років: сторінки ненаписаної історії. Київ, 1993.
152. Шаповал Ю. І. Людина і система (штрихи до портрета тоталітарної доби в Україні). Київ, 1994.
153. Шаповал Ю. І. та ін. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. Київ, 1997.
154. Швагуляк М. Пацифікація: Польська репресивна акція у Галичині 1930 р. і українська суспільність. Львів, 1993.
155. Швагуляк М. М. Українська карта (українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни) // Дзвін. – 1990. – №7.
156. Шевченко П., Балюн О. Антанта проти українського «сепаратизму». Дипломатія доби Директорії УНР та її уроки // Політика і час. – 1998. – №7. – С. 65–73.
157. Шпарик В. Українські січові стрільці у листопаді 1918 р. // Високий замок. – 1995.
158. Шульгин О. «Fatum» історії: (Україна часів Центральної Ради) // Пам'ять століть. – 1998. – №1. – С.119–125.
159. Яневський Д. Політичні системи України 1917–1920 років: спроби творення і причини поразки. Київ, 2003.
160. Яневський Д. Б. Українська Центральна Рада: перші кроки національної державності (березень – листопад 1917 р.). Київ, 1990.

Всесвітня історія

Історія Стародавнього Сходу

Старосхідні цивілізації: спільне та особливе

Поняття цивілізації та її витоки. Концепція цивілізації Л.Моргана. Урбанізація. Концепція “міської цивілізації” Г.Чайлда. Синоїкізм як один з шляхів урбанізації. Ірігаційні цивілізації та їх типи.

Суспільно-політичні моделі держави Стародавнього Китаю

Ідеальне суспільство Конфуція. Альтруїстська модель держави моїстів. Ізоляційно-патріархальна модель держави даоїстів. Легістська модель держави Шань-Яна.

Стародавній Єгипет: віхи історії

Номи як основа державності Стародавнього Єгипту. Утворення централізованої держави. Формування державного апарату Стародавнього Єгипту. Деспотія. Державне регулювання

соціальною структурою Стародавнього Єгипту як особливість внутрішньої політики фараонів. Зовнішня політика фараонів Стародавнього Єгипту.

Держава Ахеменідів

Мідійське царство та держава Елану. Перси та їх опис за Геродотом. Кір II і формування перської держави. Дарій I та його реформи. Соціальна структура держави Ахеменідів. Розквіт та загибель Перської держави у V-IV ст. до н.е.

Література:

1. История древнего Востока (под ред. Кузищина В.И.). – М.: Наука, 1988.
2. Крижанівський О.П. Історія стародавнього Сходу. Курс лекцій. – К., 1996.

Історія первісного суспільства

Історіографія первісної історії

Дані античних авторів Геродота, Страбона та ін. про народи, що проживали за межами цивілізації. Вивчення народів Нового світу після відкриття Колумбом Америки. Концепція “благородного дикуна” Ж.Русо. Відкриття системи трьох віків К.Томсеном. Знахідки шельських знярядь Буше де Пертом. Періодизація історії людства С.Нільсона. Ч.Дарвін і його концепція антропогенезу. Вивчення Л.Морганом народів Америки і створення першої цілісної концепції історії людства. Формацийний підхід до періодизації людства. Ф.Енгельс і марксистська концепція первісної історії. Концепції антропогенезу і соціогенезу у зарубіжній історіографії. Теорія поліцентризму. Вітчизняна історіографія первісної історії. Теорії двох стрибків, моноцентризму та ін.

Походження людини

Семіальна гіпотеза походження людини. Гіпотеза мутацій. Африканська та Азійська гіпотези прабатьківщини людини. Дріопітеки і австралопітеки. Проблема габіліса. Теорія мозкового рубікону. Стадії в розвитку людини.

Література:

1. История первобытного общества. Общие вопросы. Проблемы антропосоциогенеза. – М., 1983.
2. Станко В.Н., Гладких М.И., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. – К., 1999.
3. Алексеев В.П. Становление человечества. – М., 1984.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ

Формування давньогрецького античного полісу та основні його характеристики

Виникнення полісу як політичного та релігійного центру. Сінойкізм. Економічна основа полісу. Дуалістичний характер античної форми власності. Громадянський колектив. Негромадяни. Політична організація полісу. Аристотель про грецький поліс. Типи полісів.

Афінський поліс у VI – V ст. до н.е.

Джерела з історії античних Афін. Законодавство Драконта. Суспільно-політичний устрій Афінського полісу за реформами Солон і Клісфена. Значення реформ для еволюції полісної системи. “Золота доба” Перикла.

Військово-політичні конфлікти в Греції IV – V ст. до н.е.

Джерела з історії IV – V ст. до н.е. Причини конфлікту між Грецією та Персією. Характеристика основних етапів греко-перських воєн. Значення перемоги греків у війні та її наслідки. Пелопоннеська війна. Причини конфлікту. Періодизація війни та характеристика основних етапів. Наслідки.

Суспільно – політична структура Римської республіки

Виникнення Римської республіки. Суспільство та економічна структура. Державний устрій: коміції, сенат, магістратури. Пізня Римська республіка. Криза республіки. Громадянські війни I ст. до н.е. Падіння республіки.

Формування основ монархічної влади в стародавньому Римі

Прихід до влади Октавіана. Еволюція державної системи. Сенат. Магістратури. Комісії. Суспільство доби принципату. Зовнішня політика.

Література:

1. Кузищин В.И. История древней Греции. – М., 2001.
2. Кузищин В.И. История древнего Рима. – М., 2001.
3. История древнего мира. Расцвет древних обществ. Под ред. И.М.Дьяконова. - М., 1982.
4. История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. – М., 1988.

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ВІЗАНТІЇ

Франкська держава Каролінгів

Період «лінивих королів». Піпініди – Арнульфінги. Соціальна опора майордомів Австралії. Піпін Герістальський. Взаємини з арабами. Карл Мартелл та його внутрішня політика. Бенефіціальна реформа: причини, соціально-політичний зміст та значення. Піпін Короткий. Церковна реформа та завершення бенефіціальної реформи. Перехід королівського титулу до Піпіна III. Походи в Італію й виникнення світської держави пап.

Карл Великий. Династія Каролінгів. Особа Карла II та пов'язана з її вивченням проблематика в медієвістиці. Територіальне зростання Франкської держави внаслідок походів Карла Великого: в Італію, в Баварію, проти Аварського каганату, проти кельтів Бретані, в Іспанію, проти саксів. Методи завоювань. Взаємини зі слов'янами. Держава Карла та її етнічні й територіальні особливості. Організація державного управління.

Імператорський домен. Фінанси. Реформи Карла Великого: системи організації та комплектування армії; судочинства в територіальних округах. Адміністративні перетворення в центрі й на місцях.

Соціально-економічні зміни у Франкській державі у VIII ст. Так званий переворот у поземельних відносинах. Економічне й політичне укріплення землевласницької знаті. Прискорення процесу розорення вільних селян. Втрата вільними общинниками ознак правоздатності. Встановлення поземельної та особистої залежності. Прекарій та його види. Комендація та інші способи позбавлення селянства земельної власності.

Суть натурального господарства. «Капітулярій про помістя». Структура феодалної вотчини класичного типу. Церковне землеволодіння та організація господарської діяльності. Товарно-грошові відносини в VIII ст.

Причини слабкості імперії Карла Великого. Людовік Благочестивий та доля офіційної ідеї єдності імперії. Поділ 817 р. Людовік Німецький, Лотар і Карл Лисий. Значення поділу 843 р.

Загальні тенденції економічного, соціального і політичного розвитку Західної Європи в XI-XV ст.

Поділ періоду розвинутого феодалізму на два підперіоди. Причини цього поділу та хронологія підперіодів.

Розвиток сільського господарства з часу господарського домінування класичної вотчини до періоду «сеньйоральної реакції» включно. Географічні та регіональні особливості такої еволюції. Ріст виробництва на селі в XI – XIII ст. Явище комутації ренти. «Криза феодалізму» в середині XIV ст. Проблема «кризи феодалізму» в історіографії. Наслідки кризи для організації сільськогосподарського виробництва в XIV – XV ст.

Зміни в соціальній сфері. Зростання чисельності європейського населення. Поява верстви городян. Консолідація стану феодалів. Поява елементів самоусвідомлення городян, феодалів і селянства. Нова структура феодалного суспільства. Еволюція окремих станів у XIII – XV ст.

Центробіжні процеси у політичному житті Західної Європи: чинники посилення королівської влади та її основні союзники. Значення адміністративних, судових і військових реформ у справі державної централізації. Причини появи станово-представницьких установ, їх характер і місце в системі управління. Тимчасове ослаблення центральної влади наприкінці періоду класичного феодалізму. Створення основ абсолютної монархії.

Середньовічне місто

Виникнення середньовічного міста. Історіографія проблеми походження середньовічних міст. Основні теорії, які намагалися вирішити проблему: романістична, маркова, вотчинна, бургова, ринкова; їх розвиток у другій половині XIX – на початку XX ст. «Торгова» теорія А. Піренна. Внесок вітчизняних медієвістів у вирішення проблеми. Сучасна точка зору на походження феодалного міста. Ранньосередньовічне місто. Типи феодалних міст. Соціальна характеристика середньовічного міста. Комунальний рух. Основні етапи комунального руху та їх характеристика. Міське ремесло. Причини утворення та еволюція середньовічного ремісничого цеху. Функції цеху. Цеховий примус і замикання цеху. Організація й види міської торгівлі. Форми об'єднання торговців у середні віки. Міжнародна торгівля: торгові міські басейни й основні напрями товаропотоків. Монетна справа класичного середньовіччя. Кредит і банківські операції. Великі в Європі суб'єкти товарних і кредитних операцій.

Візантійська імперія в XII – XV ст.

Нове піднесення візантійської держави в епоху Комнінів. Причини економічного росту й політичної стабілізації. Завершення процесу феодалізації. Товарність сільського господарства. Економічна експансія північноіталійських міст. Причини занепаду економіки візантійських міст у другій половині XII ст. Пауперизація населення міста й села. Особливості місцевого політичного ладу. Міжнародні зв'язки Візантії Армія та флот. Невдачі візантійської держави в другій половині XII ст. Соціально-політична криза наприкінці XII ст. Ангели. Захоплення Константинополя хрестоносцями. Утворення Нікейської імперії. Переваги її перед іншими претендентами на спадок Візантії. Внутрішня політика імператорів із династії Ласкарів. Наступ Нікейської імперії на Латинську Романію та відновлення Візантійської імперії. Палеологи. Володіння Візантії у другій половині XIII ст. Західний напрям у зовнішній політиці Палеологів. Унія з католицьким Римом. Міжнародне становище на східному кордоні: турки-османи. Тюркська експансія у Малій Азії та на Балканському півострові. Падіння Константинополя.

Соціально-економічний розвиток в роки правління Палеологів. Формування великого феодального землеволодіння. Соціальний склад пізньовізантійського суспільства. Політичне посилення великого землеволодіння. Зростання податків. Боротьба феодалів за імператорський трон і соціальні рухи першої половини XIV ст. Зілоти. Іоанн Кантакузин. Феодальна реакція. Становище пізньовізантійського міста. «Втеча» ремесла на село. Лихварство.

Причини падіння Візантійської імперії. Значення Візантії в історії. Візантійська середньовічна культура.

Література:

1. История средних веков: В 2 т.: Учебник / Под ред. С.П. Карпова. – М., 1998. – Т. 1.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. – М., 1992. Т. 2:
3. Средневековая Европа.
4. Виппер Р.В. История средних веков. Курс лекций. – К., 1996.
5. Дейвис Н. Европа. История. – К., 2000.
6. Джемора О. История европейской цивилизации. – Львів, 1999.
7. Егер О. Средние века. – СПб., 1997.
8. История Византии. – М., 1967. Т.1–3.
9. История крестьянства в Европе. – М., 1985–1986. Т.1-2.
10. История средних веков / Под ред. З.В.Удальцовой и С.П.Карпова. – М., 1990–1991. – Т.1.
11. История средних веков /Под ред. Н.Ф.Колесниченко. – М., 1980. / 2-е изд. – М., 1986.
12. История средних веков: В 2-х т. /Под общей ред. С.Д. Сказкина. – М., 1966. (2-е изд. – М., 1977).
13. Кёнигсбергер Г. Средневековая Европа. 400-1500 годы. – М., 2001.
14. Семенов В.Ф. История средних веков. - 4-е изд. – М., 1975.
15. Семенов В.Ф. История средних веков. – Вид. 3-е. – К., 1975.

ІСТОРІЯ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Економічний розвиток країн Західної Європи у XVI - першій половині XVII ст.: нові тенденції на рубежі епох

Промислова техніка та продуктивність праці періоду переходу від феодального до індустріального суспільства. Основні досягнення в галузі науки і техніки, їх впровадження у промислове виробництво. Історичні передумови зародження капіталістичних відносин: розвиток товарного господарства, спеціалізація ремесла, посилення майнової та соціальної диференціації, формування великих капіталів (“первісне накопичення капіталів”) і розвиток розширеного відтворення. Методи первісного накопичення капіталів, “революція цін”. Поява мануфактур, їх типи. Роль мануфактури в економічній структурі західноєвропейських країн. Торгівля, торгові шляхи і торгова організація. Грошові системи. Розвиток банківської і кредитної справи. Завершення процесу складання внутрішніх національних ринків. Зміни в соціальній структурі західноєвропейського суспільства в процесі генези капіталізму.

Місце та роль Реформації в процесі переходу європейської цивілізації від Середньовіччя до Нового часу

Передумови та причини виникнення реформаційного руху в країнах Західної Європи. Криза релігійно-схоластичної ідеології, поява і розвиток гуманізму. Антропоцентризм. Поширення еретичних рухів, занепад авторитету католицької церкви (симонія, продаж індульгенцій) і папської влади. Основні напрямки, течії та особливості розвитку Реформації в країнах Західної Європи.

Зародження реформаційного руху в Північній Німеччині. Лютеранська реформація в Німеччині. Цвінгліанська і кальвіністська реформація в Швейцарії. Реформація в Скандинавії. Розвиток англіканської церкви. Гугеноти у Франції. Рух за реформу церкви в Італії. Контрреформація в Європі. Причини контрреформації. Католицька реформа і контрреформація. Створення ордену єзуїтів та його діяльність. Тридентський собор та його рішення. Участь політичних структур у контрреформації. Контрреформація та культура.

Міжнародні відносини в XVI – серед. XVII ст. Основні вогнища міжнародних конфліктів в Європі

Розвиток міжнародних відносин в ранній Новий час. Утвердження системи «політичної рівноваги». Виникнення світової системи міжнародних економічних відносин. Становлення світової колоніальної системи. Поглиблення міжнародного поділу праці. Роль конфесійного фактору в системі міжнародних відносин. Оформлення дипломатичної служби. Секляризація дипломатії.

Основні вогнища і причини міжнародних конфліктів. Зародження французько-габсбургських протиріч. Італійські війни. Ранні торгові колоніальні війни. Боротьба за колонії. Англо-іспанський конфлікт та його розв'язання. Іспано-французькі відносини в другій половині XVI ст. Англо-французькі відносини. Англо-французьке суперництво в Шотландії. Загострення міжнародних протиріч в Європі на початку XVII ст. Тридцятилітня війна. Вестфальський мир і його значення. Європа та Османська імперія в ранній Новий час. Балканські землі у складі Османської імперії. Етно-соціальна і конфесійна політика Порту в балканських країнах. Політика ісламізації та асиміляції підкореного християнського населення.

Література:

1. История средних веков / Под ред. З.В. Удальцовой и С.П. Карпова. – М., 1991. – Ч.2.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 тт. М., 1992. Т. 3. От средневековья к Новому времени.
3. История политических и правовых учений. Средние века. Возрождение (под ред. В.С. Нерсесян. – М., 1986).
4. Ардашев П.П. Абсолютная монархия на Западе. – М., 1972.
5. Всемирная история: Возрождение и Реформация / А.Н.Бадак, И.Е.Войнич, Н.М.Волчек – М.: АСТ, 2001 – 480с.
6. Ивонин Ю.Е. Становление европейской системы государств. Англия и Габсбурги на рубеже двух эпох. – Минск, 1989 – 235с.

ІСТОРІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Культура європейського відродження

“Культура Відродження”: суть поняття, періодизація, “типологія”. Історичні передумови становлення ренесансної культури. Гуманізм як ідеологія культури Відродження. Нова концепція людської особистості і нова модель освіти. Антропоцентризм. Натурфілософія. Основні центри культури Відродження в Італії та країнах Західної Європи. Зв'язок культури і мистецтва Відродження. Значення культури в утвердженні нового реалістичного мистецтва. Коло тем та ідей мистецтва Відродження. Нове, у порівнянні з середньовіччям, співвідношення архітектури, скульптури і живопису. Новий тип художника. Роль меценатства в утвердженні нової культури. Вивчення анатомії, перспективи людських пропорцій та руху як засобу для створення реалістично правдивого мистецтва. Розвиток теорії мистецтва. Нове в техніці живопису. Міфологічний та релігійний сюжети – привід для створення реалістичних образів. Творчість визначних майстрів доби Відродження.

Постренесансна культура xvii ст.: основні тенденції та лінії розвитку

Основні фактори розвитку європейської культури XVII ст. Реформація та контрреформація та їх слід у культурі. Наукова революція XVII ст. та формування світоглядних засад культури Нового часу. Криза антропоцентризму і ренесансного світогляду. Особливості розвитку художньої культури XVII ст. Основні відмінності від мистецтва XVI ст. Національні школи в мистецтві. Розквіт національних художніх шкіл Голландії, Франції, Іспанії, Італії. Бароко та реалізм у мистецтві. Характер бароко, його зв'язок з релігійним мистецтвом та придворною культурою. Характеристика бароко як провідної художньо-стилістичної системи XVII ст., його періодизація. Живопис бароко: тематика, сюжетний репертуар, створення розгалуженої системи жанрів (портрет, пейзаж, натюрморт, побутовий, міфологічний та історичний жанри). Розробка драматичної дії та експресії жесту. Класицизм як художньо-естетичний напрям. Основні художні

принципи класицизму. Ієрархія жанрів. Класицизм як стиль в архітектурі, малярстві, музиці, літературі. Перші спроби регламентації художньої творчості.

Література:

1. Емохонова Л.Г. Мировая художественная культура. – М., 1999.
2. Історія світової культури: навч. посібник / Керівник автор. колективу Левчук Л.Т. – К., 2000.
3. Історія світової культури. Культурні регіони: навч. посібник / Керівник автор. колективу Левчук Л.Т. – К., 2000.
4. Історія світової та української культури: підручник для вищих навчальних закладів освіти / В.А. Гречанко, І.В. Чорний, В.А. Кушнерук, В.А. Режко. – К., 2002.
5. История искусства зарубежных стран (средние века, Возрождение) (под ред. Ц.Г. Нессельштрауса). – М., 1982.
6. История искусства зарубежных стран XVII-XVIII вв. (под ред. В.И.Раздольской) – М., 1988.
7. Шейко В.Н. и др. История художественной культуры. Средние века. Возрождение: Учебник для студ. вузов. – Харьков, 1999.

ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ В СЕРЕДНІ ВІКИ

Китайська імперія у XIII-XVII ст. (від монгольського до маньчжурського завоювання)

Китайське суспільство наприкінці II – у III століттях. Географічне положення. Природні умови середньовічного Китаю. Особливості китайського середньовічного етносу.

Суспільно-політичне становище в Китаї на межі II-III ст. “Епоха трьох царств”. Утворення імперії Цзінь – першої всекитайської середньовічної держави.

Китай у IV – VI ст.: втрата загальнокитайської державної єдності. Хунно-кульська держава Чжао. Колонізація долини Янцзи. Імперія Північна Вей. Період «Чотирицарства».

Об'єднання Китаю в кінці VI ст. Відновлення державної єдності. Династія Суй. Характер суйської державності. Ян Гуан.

Китайська імперія в часи династії Тан. Розквіт імперії при перших Танах. Скасування династії Тан і проголошення династії Чжоу. У Цзетянь. Відродження та трансформація танської держави у VIII – на поч. X ст.

Китайське суспільство у X-XIII ст. Епоха “п’яти династій і десяти царств” в історії Китаю. Китай в період династії Сун. “Сунський економічний бум”. Натиск кочівників на китайську імперію у XII – на поч. XIII ст. Утвердження династії Цзінь та династії Південна Сун.

Японія до епохи сьогунату (III-XII ст.)

Географічне положення та природно-кліматичні умови. Особливості японського середньовічного етносу. Соціальна організація традиційного японського суспільства. Характерні риси середньовічної японської ментальності.

Японія у III-VII ст. Особливості японських протодержавних утворень. Становлення та розвиток ранньосередньовічної держави Ямато. Поява синтоїзму. Узурпація влади кланом Сога. Реформи Сьотоку Тайсі. Переворот Тайка.

«Великі реформи» Тайка. Кодекс законів Тайхорьо. Японія в період Нарської монархії: соціально-економічний розвиток та політичне життя. Рід Фудзівара.

Японське суспільство у IX – першій половині XI ст. Встановлення системи секкан («регентів-канцлерів») і розвиток сьоен. Загострення суспільної кризи. Проімператорські реставраційні реформи Уда.

Японія в другій половині XI – XII ст. Зміни соціальної структури. Виникнення нового стану бусі (самурайства). Правління інсей. Міжусобні війни 1156-1192 рр. Встановлення влади сьогуната.

Література:

1. Ацамба Ф.М., Лапина З.Г., Майер М.С. История стран Азии и Африки в средние века. – М., 1987. – Ч.1., Ч.2.
2. Васильев Л.С. История Востока: В 2 т. Т.1. – М. 2001.
3. История Востока: В 6 т. Т. 2-3. – М., 1995-1999.
4. История Китая. – М., 1998.
5. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. – К., 1997.
6. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. – К., 2002.

ІСТОРІЯ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА РОСІЇ В СЕРЕДНІ ВІКИ **Основні етапи процесу державної централізації в Північно-Східній Європі у** **XIV–XV ст.**

Початок централізації в Північно-Східній Русі: економічні та політичні передумови. Відновлення продуктивних сил. Зміни в аграрному виробництві. Розвиток феодального землеволодіння та його основні тенденції. Стан ремесла і торгівлі. Зростання кількості міст та посилення їх ролі в економічному і політичному житті Північно-Східної Європи. Зміни в соціальній структурі суспільства.

Визначення головних центрів боротьби за лідерство в об'єднувачому процесі. Московсько-тверське військово-політичне протистояння. Іван Калита. Новий етап боротьби за політичну перевагу в Північно-Східній Русі. Дмитро Донський та його політика. Феодальна війна другої чверті XV ст.

Умови утворення Московської централізованої держави (великокнязівська влада, боярство, дворянство, церква, міста). Завершення об'єднувачого процесу. Іван III і його політика. Москва і Новгород. Організація державної влади. Роль і місце церкви в об'єднувачому процесі. Церква і великокнязівська влада.

Зміцнення самодержавства в Московській державі за часів правління Івана IV

Територіальні зміни Московської держави. Східний, західний і південний напрям зовнішньої політики Москви.

Визначальні риси соціально-економічного розвитку Московської держави. Процеси в сфері феодального землеволодіння. Міста та розвиток ремісничого виробництва і торгівлі. Зміни в соціальній структурі суспільства. Державна політика в селянському питанні.

Внутрішня політика першої половини XVI ст. Василь III. Церква і великокнязівська влада. Регентство Олени Глинської. Політична криза часів “боярського правління”. Утвердження на московському троні Івана IV. Структура державної влади.

Реформи середини XVI ст. “Вибрана рада”. Реформи центрального і місцевого управління. Військова реформа. Фінансова реформа. Судова реформа. Церковна реформа.

Посилення самодержавства за Івана IV. Опричнина як тоталітарно-репресивний режим самодержавної монархії. Наслідки опричнини для держави і суспільства. Московське царство наприкінці XVI ст. Федір Іванович. Династична криза. Борис Годунов.

Московська держава в період «Смути» **(кінець XVI – початок XVII ст.)**

Витоки Смути. Загострення політичної боротьби. Династична криза. Порушення соціальної рівноваги в суспільстві. Державні інститути в умовах суспільної кризи.

Перша громадянська війна російської історії. Правління Бориса Годунова. Самозванська інтрига. Лжедмитро I. Польща – Москва – Швеція. Органи державної влади Лжедмитра I. Воцаріння В. Шуйського і нове загострення соціальних протиріч. Повстання І. Болотникова. Поява нового самозванця.

Основні політичні центри епохи Смути. Москва – Путивль. Коломенське – Калуга – Тула. Дволаддя. Тушинський табір. Договір тушинців з Сигізмундом III від лютого 1610 р. Повалення В. Шуйського. Перехід всіх державних інститутів влади під польських контроль. Перше ополчення. Д. Трубецький, І. Заруцький, П. Ляпунов.

Відновлення єдиної державності. Друге ополчення. К. Мінін і Д. Пожарський. Звільнення Москви. Підготовка до скликання Земського собору. Земський собор січня 1613 р. Започаткування в Москві нової царської династії Романових.

Централізація та бюрократизація державного апарату Росії в першій чверті XVIII ст.

Завершення процесу формування абсолютизму

Реформи органів державного управління і суду. Губернська реформа. Сенат і колегії. Реформа місцевого управління. Міська реформа і магістрати. Церковна реформа. Створення регулярної армії і флоту. Фінанси і бюджет.

Перетворення Росії в абсолютну монархію. Формування чиновницько-бюрократичного апарату абсолютистської держави. “Табель про ранги”. Указ “Про єдиноуспадкування”. Боротьба з опозицією, “справа” царевича Олексія.

Міжнародне становище. Створення Північного союзу. Російсько-польські стосунки. Північна війна. Російська дипломатія періоду Північної війни. Проголошення Росії імперією.

Ламка старих традицій і зародження нової культури. Формування і розвиток світської культури. Політичні ідеї, ініціативи, проекти. Освіта і наука. Література, театр та образотворче мистецтво. Трансформація придворного побуту.

Література:

1. Афанасьев Ю.Н. Опасная Россия. Традиции самовластья сегодня. – М., 2001.
2. Зуев М.Н. История России. – М., 1998.
3. Историография России до 1917 г. В 2 т./ Под ред. М.Ю. Личаевой. – М., 2003.
4. История России. Народ и власть. – СПб., 1997.
5. История России. С древнейших времён до конца XVII века. – М., 1996.
6. История России. С древнейших времён до середины 1861 года века / Под ред. Павленко Н.И. – М., 1996.
7. История России. С начала XVII до конца XIX века. – М., 1996.
8. Орлов А.С., Георгиев В.А. и др. История России с древнейших времен до наших дней. – М., 2002.

ІСТОРИЯ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ В СЕРЕДНІ ВІКИ

Державотворчі процеси в Центральній і Південно-Східній Європі (VI – X ст.)

Між античним світом і середньовіччям. Суспільно-політична криза пізньої Римської імперії. Утворення Візантії. Розселення слов'ян. Кочівники і Центрально-Східна Європа у VI-X ст. Розвиток феодальних відносин в Центральній і Південно-Східній Європі. Перші слов'янські ранньодержавні утворення на Балканах і Подунав'ї - Держава Само, Карантанія, Велика Моравія. Виникнення держав у Південній і Центрально-Східній Європі - Першого Болгарського царства, Хорватської держави, міст-держав у Далмації, Сербської держави, Давньочеської держави, Угорського королівства, Давньопольської держави, Київської Русі. Формування і особливості ранньофеодальних держав. Типи і моделі слов'янських ранньофеодальних держав.

Економічний розвиток Польщі в XIII – XV ст.

Економічні і соціальні відносини в XII – початку XIII ст. Населення і внутрішня колонізація. Сільське господарство. Ремесло і торгівля. Соціальна структура. Форми колонізації і перебудова аграрних відносин. Колонізація на німецькому праві. Розвиток міст, торгівлі, гірничої справи. Соціальна структура польського суспільства. Духовенство. Селянство. Рицарство-шляхта. Формування станових привілеїв шляхти. Міщани.

Завоювання турками-османами південнослов'янських народів (XIV–XVI ст.) і їх наслідки

Початок османської експансії на Балканах. Політична обстановка на Балканах в період османських завоювань. Битва на річці Мариці 1371 р. Завоювання турками-османами Другого Болгарського царства. Битва на Косовому полі 1389 р. Характер завойовницької політики османів. Визнання васальної залежності Сербією. Сербська деспотовина. Хрестовий похід 1443-1444 р. Поразка під Варною (1444). Османські завоювання другої половини XV ст. Битва при Мохачі 1526 р. і її політичні наслідки. Розділ хорватських земель. Завоювання Воєводини (середина XVI ст.). Завершення періоду османської експансії в Європі (кінець XVI ст.). Наслідки османських завоювань для слов'янських народів. Панування мусульманської меншості над більшістю християнського населення на завойованих територіях. Організація системи управління на завойованих землях. Тимарна система землеволодіння. Правове становище підкорених народів. Дискримінація християнського населення. Ісламізація. Розвиток міст. Криза османської держави в XVII ст. Форми визвольної боротьби слов'янських народів в європейських провінціях Османської імперії.

Чехія у складі монархії Габсбургів. Перші спроби реформ

Соціально-економічне і політичне становище чеських земель в другій половині XVІІІ ст. Становище міст. Процес першочергового накопичення капіталу. Розвиток промислового підприємництва. Особливості політичного статусу чеських земель у складі монархії Габсбургів. Національні відносини. Перші спроби реформ в монархії Габсбургів. 1740–1781 рр. Реорганізація органів управління. Реформи Марії Терезії (1740–1780). Криза панщинно-кріпосницької системи. Панщинний патент 1775 р. Розвиток мануфактур. Ремісниче виробництво, торгове і фінансове підприємництво. Реформи Йосипа II (1780–1790). Реформа церкви. Відміна особистої залежності

селян. Аграрна реформа. Адміністративна, судова та воєнна реформа. Охорона здоров'я. Соціальне забезпечення.

Література:

1. История южных и западных славян. Курс лекций. Москва, 1979.
2. Краткая история Болгарии. С древнейших времен до наших дней. Москва, 1987.
3. Краткая история Польши. С древнейших времен до наших дней. Москва, 1993.
4. Краткая история Чехословакии. С древнейших времен до наших дней. Москва, 1988.
5. Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго – Восточной Европы в XV – XVI вв. Главные тенденции политических взаимоотношений. Москва, 1984.
6. Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху зрелого феодализма. Москва, 1988.

7. Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху раннего средневековья. Москва, 1982.

Сучасна історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945)

Передісторія, хід і результати Німецької революції 1918-1919 років

Поразка II-го Райху у Великій війні. Комп'єнське перемир'я. Загострення внутрішньополітичної кризи. Утворення уряду Макса Баденського та закони про «парламентаризацію». Німецька революція: причини, характер, етапи. Ліквідація монархії Гогенцолернів і створення Ради Народних Уповноважених (РНУ). Проголошення Німецької республіки. Реорганізація німецьких політичних партій та рухів. Перші лідери республіки – Ф. Еберт, Ф. Шейдеман. Внутрішня політика РНУ. I Всенімецький з'їзд Рад. Січневе збройне повстання у Берліні. Організація та проведення виборів до Установчих зборів. Баварська радянська республіка. «Ар'єргардні бої» (лютий – травень 1919 р.). Конституційний устрій Веймарської республіки.

Фашизм, націонал-соціалізм, іберофашизм наприкінці 1910-х – 1930-х років: типологічне зіставлення ідеологій, рухів, державних режимів

Завершення навздогінної модернізації в країнах «другого ешелону» – Італії. Німеччини. Іспанії. Песимізм 1910–1930-х років як соціокультурний та соціопсихологічний чинник зародження фашизму. Ідеологічні джерела фашистських рухів. Середні верстви та традиціоналістичні еліти у процесах соціальної самоідентифікації фашизму. Система вождизму – Б. Муссоліні, А. Гітлер, Ф. Франко. Типологія фашистських режимів. Фашизм і тоталітаризм. Фашизм і модернізація. Фашизм і нацизм. Фашизм як парафашизм.

«Тетчеризм» і «рейганоміка» – британський та американський варіанти неоконсервативної ідеології і політичної практики

Орієнтація на вільну ринкову економіку, приватне підприємництво та ініціативу – основні складові політики британських неоконсерваторів. Внутрішня політика М.Тетчер: приватизація державного сектора і згортання державного регулювання економіки; курс на вільне ринкове господарство. Особливості соціальної політики. Внутрішня і зовнішня політика Р. Рейгана: піднесення виробництва шляхом активізації підприємництва; скорочення соціальних витрат; посилення воєнних позицій США у світі (програма «зоряних війн» – СОІ).

Особливості соціально-економічного і політичного розвитку Євросоюзу наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття

Проблема розширення Європейського Союзу в 90-ті роки. Розвиток правового простору «єдиної Європи». Технологічні. Валютні і політичні аспекти євроінтеграції. Маастріхтські домовленості 1991 р. Поглиблення інтеграційних процесів на початку ХХІ ст. Протириччя європейської інтеграції. Перспективи дальшого розвитку інтеграційного процесу.

Література:

1. Алатри П. Происхождение фашизма. Москва, 1961.
2. Випперман В. Европейский фашизм в сравнении 1922–1985. Новосибирск, 2000.
3. Газін П., Копилов А. О. Новітня історія країн Європи та Америки: 1918–1945. – Кам'янець-Подільський, 1997.
4. Гренвилл Дж. История XX века: Люди. События. Факты. Москва, 1996.
5. Джонсон П. Современность: Мир с двадцатых по девяностые годы: В 2-х т. – Москва, 1996.
6. Желев Ж. Фашизм. Тоталитарное государство. Москва, 1991.
7. История новейшего времени стран Европы и Америки: 1918–1945 / Под ред. Е. Ф. Язькова. Москва, 1989.
8. Корнієнко П. С. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945 рр.). Тернопіль, 2003.
9. Новейшая история стран Европы и Америки, XX век: В 2-х ч. / Под ред. А. М. Родригеса. М. В. Пономарева. Москва, 2003.
10. Хаффнер С. Революция 1918–1945 гг. в Германии: как это было в действительности. Москва, 1983.
1. Язьков Е. Ф. История стран Европы и Америки в новейшее время: 1918–1945. Москва, 2000.
2. Абрамов Ю. К. Феномен Рональда Рейгана // Политические портреты. Москва, 1989.
3. Консерваторы у власти: опыт Великобритании. Москва, 1992.
4. Кригер Дж. Рейган. Тетчер и политика упадка. Москва, 1988.

5. Перегудов С. П. Тетчер и тетчеризм. Москва, 1996.
6. США: консервативная волна. Москва, 1984.
7. Неоконсервативная мысль в США. Москва, 1995.
8. Европа (журнал Европейского Союза) за 2004–2006 гг.
9. Единый Европейский акт. Договор о Европейском Союзе. Москва, 1994.
10. Европейская социальная хартия. Москва, 1995.
11. Европейский Союз: новый этап интеграции. Москва, 1996.
12. Программа Европейского Союза ТОСИС. Санкт-Петербург. 1997.
13. Маастрихтский договор. Москва, 1994.
14. Основы права Европейского Союза. Москва. 1997.

ІСТОРИЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНИ

Утворення військово-політичних союзів наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття

Загострення колоніальних протиріч між великими імперіалістичними державами. Утворення Союзу трьох імператорів. Оформлення Троїстого союзу (1882). Таємна військова конвенція між Росією і Францією (1891). Російсько-китайський договір про оборонний союз (1896). Англо-японський договір 1902 р. Англо-французька таємна угода (1904). Утворення Антанти. Створення Балканського союзу. Розпад Балканського союзу і остаточне перегрупування сил на міжнародній арені напередодні Першої Світової війни.

Політика «холодної війни» у міжнародних відносинах другої половини ХХ століття

Поділ світу на два ворогуючих блоки (друга половина 40-х – перша половина 50-х років). Спроба повороту від «холодної війни» до співпраці держав (друга половина 50-х – 60-ті роки). Курс на розрядку міжнародної напруженості та його зрив (70-ті – перша половина 80-х років). Завершення «холодної війни».

Література:

1. Підручники, хрестоматії.
2. Первая мировая война. Дискуссионные проблемы истории. Москва, 1997.
3. Первая мировая война. Пролог XX века / П. р. В. Л. Малькова. Москва, 1998.
4. Калашніков А. В. НАТО і Організація Варшавського договору: витоки і наслідки протиборства. Львів. 2000.
5. Киссинджер Д. Дипломатия. Москва, 1997.
6. Корниенко Г. М. Холодная война. Москва, 1994.
7. Роцин А. ООН и «холодная война» // Новая и новейшая история. – 1991. – №5 – С.96–111.
8. Советская внешняя политика в годы «холодной войны». Москва, 1993.
9. Холодная война. Новые подходы, новые документы. Москва, 1995.

Історіографія нової та новітньої історії зарубіжних країн

Неокантіанська методологія історії на порубіжжі ХІХ–ХХ століття

Антипозитивістський характер неокантіанської філософії та методології історії. Критика позитивізму в працях В. Діільтея і баденської школи істориків-неокантіанців (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт). Класифікація наук, номотетичні та ідіографічні науки. Критика позитивістських уявлень про історичний факт, ідеї єдності історичного процесу. Погляди В. Діільтея щодо вивчення історії шляхом «розуміння». Історико-соціологічна концепція М. Вебера. Теорія «ідеальних типів» та її можливості у вивченні історії.

Становлення «нової історії»: школа «Анналів» за «Батьків-засновників» М. Блока та Л. Февра

Критика позитивізму історіографії. Соціологічна школа Е. Дюркгайма. Теорія «культурно-історичного синтезу» А. Берра. Створення та діяльність міжнародного центру синтезу в історичній науці. Виникнення історичної школи «Анналів». Історико-теоретична спадщина Л. Февра та М. Блока. М. Блок і Л. Февр про необхідність створення цілісної історії людини та суспільства. Історія як наука про людину в історичному часі. Поняття «історичний час». Діалектика загального та особливого в теорії «глобальної історії». Місце історії серед наук про людину. Новий підхід до вивчення джерел. Невичерпність інформаційного змісту джерел. Розширення джерельної бази історичної науки.

Розширення проблематики історичних досліджень «нової історії». Економічна історія та історія соціальної структури суспільства. Вплив «нової історії» на розвиток світової історіографії. М. Блок та його «Апологія історії, або ремесло історика».

Література:

1. Афанасьев Ю.М. Историзм против эклектики: французская историческая школа «Анналов» в современной буржуазной историографии. Москва, 1980.
2. Бондаренко Г. Историчне пізнання: питання теорії і практики. Луцьк, 1998.
3. Гуревич А. Я. Исторический синтез и школа «Анналов». Москва, 1993.
4. Дюпон-Мельниченко Ж. Б., Адауров В. Французька історіографія ХХ століття. Львів, 2001.
5. Зашкільняк Л. О. Вступ до методології історії. Львів, 1995.
6. Зашкільняк Л. О. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів, 1999.
7. Ковальченко И. Д. Методы исторической науки. Москва, 1987.
8. Методология истории: Учеб. Пособие /Под ред. А. Н. Алпеева. Минск, 1996.
9. Нові перспективи історіописання. Київ, 2004.
10. Потульницький В. А. Україна і всесвітня історія. Історіописання світової та української історії XVII–XX століть. Київ, 2002.
11. Репина Л. П. «Новая историческая наука» и социальная история. Москва, 1998.
12. Таран Л. В. Французька історіографія (70-ті рр. XIX – 80-і рр. XX ст.): Навч. Посібник. – Київ, 1998.
13. Таран Л. В. Историческая мысль Франции и России. 70-е годы XIX – 40-е годы XX века. – Київ, 1991.
14. Философия истории: Учеб. Пособие /Под ред. Проф. А.С. Панарина. Москва, 1999.

Сучасна історія Східної Європи та Росії

Територіальна експансія СРСР на початку Другої світової війни

Загострення міжнародного становища в кінці 1930-х рр. зовнішньополітичні орієнтації СРСР у 1939–1940-х рр. Підписання радянсько-німецьких договорів 1939 р. про ненапад, про дружбу й кордони. Секретні протоколи. Англо-франко-радянські переговори. Їх підсумки. Причини й початок Другої світової війни. Включення Балтійських Республік, Західної України, Західної Білорусії, Північної Буковини, Бессарабії до складу СРСР. Війна СРСР проти Фінляндії, її підсумки й наслідки. Стан військово-економічного потенціалу СРСР.

Криза радянської державної системи та шляхи її розв'язання

Спроби модернізації системи в другій половині 1980-х рр. Пошуки виходу з економічної кризи: курс на прискорення соціально-економічного розвитку, перехід до ринкової економіки. Шляхи й методи демократизації громадського життя: становлення багатопартійності, розвиток гласності, політичного плюралізму; виникнення й діяльність суспільних рухів й організацій; прийняття Декларації прав і свобод людини; запровадження нових вищих органів законодавчої влади в країні (Верховні ради СРСР і союзних республік, З'їзди народних депутатів); введення інституту президентства.

Національні й міжнаціональні процеси. Проголошення суверенітету республік. Новий зовнішньополітичний курс країни. Події 19–21 серпня 1991 р. та їх наслідки. Розпад СРСР. Утворення нових незалежних держав на пострадянському просторі. СНД.

Література:

1. Верт Н. История советского государства. 1900–1991. Москва, 1992.
2. Газін В., Копилов С. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002 рр.). Київ, 2004.
3. Годы предвоенные и военные // Страницы истории советского общества: люди, проблемы, факты. Москва, 1989.
4. Горбачев М. Жизнь и реформы: В 2 кн. Москва, 1995.
5. Зимняя война. 1939–1940. Кн.1–2. Москва, 1998.
6. Іваницька О. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945). Навч.Посібник. Київ, 2001.
7. Історія Центрально-Східної Європи. Навч. Посібник / За ред. Л.Зашкільняка. Львів, 2001.
8. Канун и начало войны: Документы и материалы. Ленинград, 1991.
9. Путч: Хроника тревожных дней /Предисл. А. Виноградова, Г. Павловского. Москва, 1991.

Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки нового та новітнього часу

Османська імперія у XVII–XIX ст.: особливості соціально-економічного розвитку та визрівання кризи

Занепад військової могутності турків та поразки Османської імперії у війнах з європейськими державами. Криза військово-ленної системи. Виникнення «східного питання». Реформаторські рухи в Османській імперії. Селім II. Східне питання наприкінці XVIII – на початку XIX ст. Передумови і суть Танзимату. Посилення впливу іноземного капіталу після підписання Паризького трактату. Зародження турецької національної буржуазії. «Нові османи» та конституція 1876 р.

Російсько-турецька війна 1877 – 1878 рр. Східне питання наприкінці XIX ст. перетворення Османської імперії в напівколонію. Зародження младотурецького руху.

«Революція Мейдзі» і проблеми модернізації Японії в кінці XIX – на початку XX ст.

Передумови, характер і рушійні сили революції 1867–1868 рр. переворот 3 січня 1868 р. Громадянська війна та ліквідація сьогунату. Реформи кінця 60-х – початку 70-х рр. Економічна стратегія уряду Мейдзі. «Мейдзі Ісін», як корінний поворот в історії Японії. Політична ситуація в Японії після революції 1868 р. Розвиток країни у 70–90-ті рр. XIX ст. Буржуазні реформи. Активізація політичного життя, виникнення перших політичних партій. Конституція 1889 р.

Основні риси зовнішньої політики Японії. Японо-китайська війна 1894–1895 рр. Російсько-японські відносини кінця XIX–поч. XX ст.

Тайпінці: соціальна утопія в Китаї у середині XIX ст.

Китай на середину XIX ст. Загострення кризи маньчжурської імперії. Передумови і початок селянської війни тайпінців. Вчення Хун Сюцюаня і його сподвижників. Соціальна утопія і реальна практика тайпінців. Основні етапи тайпінського руху. Тайпінці в боротьбі за владу в 1853–1856 рр. переворот 1856 р. Друга опіумна війна. Падіння Тайпінської держави. Наслідки селянської війни тайпінців.

Література:

1. Агав С. П. «Мейдзи ісин»: революція или реформа? // НАА. 1978. – № 2.
2. Бутромеев В. П. Всемирная история в лицах: XIX–XX века. Москва, 1999.
3. Бродський Р. М., Енольський З. А. Нова історія країн Азії та Африки. Ч. I. – Київ, 1979.
4. Всемирная история. Москва, 1960. – Том VII.
5. Губбер А. А., Ким Г. Ф., Хейфец А. Н. Новая история стран Азии и Африки. Москва, 1982.
6. Єфімов Г. Нариси з нової та новітньої історії Китаю. Київ, 1994.
7. Жуков Е. История Японии. Краткий очерк. Москва, 1973.
8. Зарождение идеологии национально-освободительного движения (XIX – XX в.): Очерки по истории общественной мысли народов Востока. Москва, 1973.
9. История Китая с древнейших времён до наших дней / П.р. Л.В. Симоновской, М. Ф. Юрьева. Москва, 1974.
10. История стран Азии и Африки в новое время: Учебное пособие. / П.р. Ф.М. Ацамба, А. А. Губера, Л. В. Симоновской. Москва, 1971.
11. История стран Азии и Африки в новое время: Учебник для вузов по специальности «История»: В 2-х частях. / Редкол.: Ф. М. Ацамба и др. Москва, 1989–1991.
12. Макаренко В. В. «Мейдзи ісин»: стадіальні особливості генезису капіталізму // НАА. – 1983. – №5 – С. 166–177.
13. Международные отношения на Дальнем Востоке (1870–1945 гг.) / П.р. Жукова. Москва, 1991.
14. Миллер А. Ф. Краткая история Турции. Москва, 1988.
15. Новичев А. Д. История Турции. Новое время. Ч.3. Львов, 1978.
16. Новая история стран зарубежной Азии и Африки. / П.р. Л. А. Стопцовой. Львов, 1971.
17. Новая история стран зарубежной Азии и Африки. / Гл. ред. Г. Ф. Ефимов. Львов, 1971.
18. Новая история Китая / Отв. ред. Тихвинский С. Л. Москва, 1972.
19. Никифоров В. Н. Первые китайские революционеры. Москва, 1980.
20. Очерки новой истории Японии (1640–1917). Москва, 1958.
21. Розалиев Ю. Н. новая и новейшая история стран Азии и Африки: Учеб. Пособие для вузов по спец. «История». Москва, 1987.
22. Сидихменов В. Я. Маньчжурские правители Китая. Москва, 1985.
23. Тихвинский С. Л. Движение за реформы в Китае в конце XIX в. Москва, 1980.
24. Шпилькова В. И. Младотурецкая революция 1908–1909 гг. Москва, 1977.

Фашизація Японії та агресивна зовнішня політика другої половини 30 – поч. 40-х років XX ст.

Союз «молодих офіцерів» і «нових» концернів. Культ імператора та претензії на світове панування Японії у другій половині 30-х рр. XX ст. Фашизація Японії. Створення Маньчжу-го. Військовий путч 1936 р., прихід до влади «групи контролю». Основні принципи національної політики прем'єр-міністра Хіроа. Політика уряду князя Коноє. Хасан і Халхін-Гол, як проба сил японської воєнщини. Агресія Японії в Південно-Східній Азії. «Троїстий пакт».

Єгипет у другій половині XX ст.: основні тенденції політичного та економічного розвитку

Єгипет після Другої світової війни. Революція військових 1952 р. Г.А. Насер. Реформи 50-х років у Єгипті. Конституція 1956 р. Причини та наслідки Суецької кризи. Утворення та розпад Об'єднаної Арабської республіки. Економічні перетворення в Єгипті 60-х рр. XX ст. Арабо-ізраїльське протистояння. «6-денна війна». Президентство А. Садата. Зміни політичного курсу Єгипту за часів Хосні Мубарака.

Латинська Америка в міжнародних відносинах 80-90-х років XX – поч. XXI ст.

Латиноамериканський регіон на початку 80-х років XX ст. Центральньоамериканська криза та проблеми її вирішення. Контадорський процес. Падіння військових диктатур в латинській Америці. «Втрачене десятиріччя» 80-х і економічні проблеми 90-х рр. досвід трансформації суспільства у країнах Латинської Америки. Куба в нових історичних умовах. Проблема політичної стабільності в регіоні. Діяльність ОАД: нові підходи. Розвиток інтеграційних процесів у Латинській Америці. Основні тенденції розвитку регіону на початку XXI ст.

Література:

1. Беляев И. П. Египет. Время президента Насера. Москва, 1974.
2. Дискуссионные проблемы Японской истории. Москва, 1991.
3. Дюррозель Ж. Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших часів. Київ, 1995.
4. Зайцев Е., Тамгинский И. Япония: снова путь империализма. Москва, 1985.
5. Интеграция в Западном полушарии на пороге XXI века. Москва, 1999.
6. Киссинджер Д. Дипломатия. Москва, 1997.
7. Кузнецов Ю. Д., Навлицкая Г. Б., Сырчин И. М. история Японии: Учебник для студентов вузов по специальности «История». Москва, 1988.
8. Международные конфликты. Москва, 1972.
9. Латинская Америка в международных отношениях. Москва, 1988. – Т. 1–2.
10. Латинская Америка 80-х гг.: партийно-политическая структура стран региона. Москва, 1989.
11. Латинская Америка 80-х гг.: страны Южного конуса: современное положение и перспективы развития. Москва, 1989.
12. Матлина А. А. Латинская Америка в меняющемся мире. Москва, 1992.
13. Международные отношения на Азиатско-Тихоокеанском регионе. Москва, 1979.
14. Международные отношения на Дальнем Востоке (1870–1945 гг.). / П.р. Жукова М. Москва, 1951.
15. Новейшая история стран Европы и Америки. XX век. В 3-х частях/ П.р. А. М. Родригеса и В. М. Пономарёва. Москва, 2001.
16. Очерки новейшей истории Японии. / Отв. ред. Т. Х. Эйбус. Москва, 1957.
17. Политические кризисы и конфликты 50–60-х годов. Москва, 1993.
18. Суэцкий канал: Сборник документов. Москва, 1957.
19. Строганов А. И. Новейшая история стран Латинской Америки. Москва, 1995.
20. Чили: от диктатуры к демократии. Москва, 1991.
21. Шереметьев И. К. Неолиберальная модель в фокусе критики // Латинская Америка. – 2000.

ІСТОРІЯ СХІДНОЇ ЄВРОПИ І РОСІЇ НОВГО ЧАСУ

Економічні перетворення в Російській імперії на рубежі XIX-XX ст.: загальні принципи розвитку, особливості і наслідки

Економічний розвиток в умовах монополістичного капіталізму. Загальні принципи і особливості російського імперіалізму. Індустріальний розвиток Росії в кінці XIX на початку XX ст. Економічна програма С. Ю Вітте. Стан російської промисловості напередодні 1-ї світової війни.

Російський визвольний рух на дворянському етапі: періодизація, загальні тенденції і організації

Періодизація російського революційного руху в сучасній історіографії: ленінська і бердяївська концепції. Основні етапи розвитку дворянської революційності: масонські організації, декабристи, гуртки Московського Університету, діяльність П.Я.Чаадаєва, петрашевці. Основні тенденції ідеологічних поглядів дворянських революціонерів.

Література:

1. Государственные деятели России XIX – начала XX века. Биографический справочник. Москва, 1995.
2. Зуев М. Н. История России. Учебное пособие для вузов. Москва, 2003.
3. История России: курс лекций (Л. Г. Косулина, Л. Н. Ляшенко.). Ч.2. Расцвет и закат Российской империи (XIX–XX вв.). Москва, 1994.
4. Российские реформаторы (XIX – начало XX в.). Москва, 1995.
5. Троицкий А. Н. Россия в XIX в. Москва, 2003.
6. Черкасов П., Чернышевский Д. История имперской России от Петра Великого до Николая II. Москва, 1994.
7. Дьяков В. А. Освободительное движение в России. 1825–861. Москва, 1979.
8. Миронов Г. Е. История Государства Российского: историография–библиография–очерки. XIX век. Москва, 1995.

ІСТОРІЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І ПВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ У НОВИЙ ЧАС (КІНЕЦЬ ХVІІІ - ПОЧ. ХХ СТ.)

Польський національно-визвольний рух з кінця ХУІІІ до початку ХХ ст.: причини, періодизація, зміни ідеологічного змісту

Розвиток польської нації в умовах втрати державності (поділи Речі Посполитої). Шляхетський етап в польському національно-визвольному русі. Основні повстання польського народу. Особливості демократичного етапу. Три основні напрямки в польському національно-визвольному русі в кінці ХІХ на початку ХХ ст. («краківська школа», польський націоналізм і соціалістичні рухи).

Об'єднавчі тенденції у національно-визвольному русі югославських народів у ХІХ – на початку ХХ ст.

Об'єктивні причини об'єднавчих ідей у національно-визвольному русі югославських народів. Іліризм – теорія національно-культурного об'єднання. Значення мовної проблеми у національно-визвольному русі югослов'ян. Австрославизм. Югославизм: хорватська і сербська ідеї.

Література:

1. Історія західних і південних слов'ян. (З давніших часів до ХХ ст.). Київ, 2001.
2. Історія Центрально-Східної Європи. Львів, 2001.
3. Черній А. І., Черній В. А. Історія південних і західних слов'ян. Рівне. 2001.
4. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.
5. Тейлор А. Габсбурзька монархія. 1809–1918 рр. Львів 2002.
6. Нідерхаузер Э. Славянские народы империи Габсбургов в революции 1848 года // Славяноведение. – 1998. – №6.
7. Фрейдзон В. И. Исторические корни и сущность югославизма XIX века // Новая и новейшая история. – 1997. – №12.

ІСТОРІЯ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ НОВОГО ЧАСУ

Війна північноамериканських колоній за незалежність і утворення США

Причини, хід та наслідки війни за незалежність північноамериканських колоній. Версальський мирний договір 1783 року. Роль «батьків-засновників» США: Т.Джефферсона, Б. Франкліна, Дж. Вашингтона, А. Гамільтона- у формуванні американської державності. Основні конституційні акти США: «Декларація незалежності», Конституція 1787 року, «Біль про права».

Реформи «освіченого абсолютизму» у західноєвропейських країнах у 40-х – 80-х роках ХVІІІ століття

Сутність концепції «освіченого абсолютизму». Передумови проведення реформ та їх зміст. Особливості реформаторської діяльності монархів у Австрійській імперії, Пруссії, Іспанії, Португалії, скандинавських країнах.

Основні етапи об'єднання Німеччини та утворення Німецької імперії. О.Бісмарк

Соціально-економічні та політичні передумови об'єднання Німеччини. О. Бісмарк та його програма утворення Німецької імперії. Прусько-данська, австро-пруська та франко-пруська війни. Проголошення Німецької імперії. Конституція 1871 року.

Соціальне законодавство у Великій Британії в останній третині XIX- на початку XX століття. Д. Ллойд-Джордж.

Соціальна політика у програмах та політичній практиці ліберальних та консервативних кабінетів Великої Британії в останній третині XIX століття. В.Гладстон. Б.Дізраелі. Соціальне законодавство на початку XX століття. Д.Ллойд-Джордж.

Література:

1. История Европы. Т.1. Москва, 1994.
2. История США. – Т.1. Москва, 1983.
3. Германская история в новое и новейшее время / Под. Ред. С. Д. Сказкина. Т.1. Москва, 1970.
4. Кан А.С. История скандинавских стран (Дания, Норвегия, Швеция). Москва, 1980.
5. Новая история стран Европы и Америки. Москва, 2003.
6. Тревельян Дж. Социальная история Англии. Москва, 1959.
7. Сборник документов по истории нового времени стран Европы и Америки (1640–1870) / Сост. Е. Е. Юровская. Москва, 1990.
8. Сборник документов по истории нового времени. Экономическое развитие и внутренняя политика стран Европы и Америки. 1870–1914. Москва, 1989.
9. Цольнер Е. Історія Австрії. Львів, 2001.

Сучасна історія країн Центральної та Південно-Східної Європи

Основні тенденції розвитку держав Центрально-Східної Європи в міжвоєнну добу

Післявоєнний устрій Європи: проблема кордонів і Версальська система мирних договорів. Розпад держав-імперій, відступ імперського мислення, поява самостійних держав (Польська Республіка, Чехословацька Республіка, Королівство Сербів, Хорватів і Словенців (з 1929 р. – Югославія), Австрія, Угорщина, Фінляндія, Литва, Латвія, Естонія), нове співвідношення сил на міжнародній арені як головний наслідок першої світової війни. Етапи розвитку Центрально-Східної Європи в міжвоєнні роки: 1918 – 1923 рр. – період післявоєнної нестабільності; 1924 – 1929 рр. – період стабілізації; 1929 – 1933 рр. – велика депресія, загроза економічної кризи; 1933 – 1939 рр. – назрівання другої світової війни, загострення протиріч між країнами, виникнення «торговельних війн» і міждержавних конфліктів.

Література:

1. Історія Центрально-Східної Європи/За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
2. Яровий В. І. Історія Західних і Південних слов'ян у XX столітті: Курс лекцій. Київ, 1996.
3. Яровий В. І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-ві – 90-ті роки XX століття: Курс лекцій. Київ, 1997.
4. Международные отношения и страны Центральной и Юго-Восточной Европы накануне нападения Германии на СССР (сентябрь 1940 – июнь 1941 гг.) // Славяноведение. – 1991. – №4. – С. 3 – 24.
5. Международные отношения и страны Центральной и Юго-Восточной Европы в начале второй мировой войны (сентябрь 1939 – август 1940 гг.) // Славяноведение. – 1991. – №1. – С. 3 – 28.
6. Носкова А. Ф. Круглый стол: «Славянские народы и вторая мировая война» // Славяноведение. – 1995. – №6. – С. 94–97.
7. Семиряга М. И. 17 сентября 1939 года // Славяноведение. – 1990. – №5. – С. 3–17.
8. Типпельскирх К. фон. История второй мировой войны. 1939–1945. Москва. 1998.

Антиавторитарні рухи в країнах Центрально-Східної Європи в 1950–1960-х роках

Головні причини назрівання кризи в суспільному житті. Перехід Югославії до «самоврядного соціалізму». Антиурядові виступи робітників Східної Німеччини в червні 1953 р. Спроби лібералізації комуністичних режимів після смерті Й. Сталіна. Соціально-політична криза середини 50-х років у Польщі. Антитоталітарне повстання в Угорщині та його придушення. Соціально-політична криза Чехословаччини у 1968 році.

Література:

1. Історія Центрально-Східної Європи/За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
2. Пономарев М. В., Смирнова С. Ю. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Учебное пособие для вузов: в 3-х ч. Москва, 2000. – Ч.3. Трансформация индустриальной цивилизации в период ГМК. Становлення постиндустриального общества.
3. Постолювський Р. М., Пугач Є. П., Страшнюк С. Ю. Встановлення тоталітарних режимів у країнах Центральної та Південно-Східної Європи (1944 – 1953): Хрестоматія для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України. Харків, 2000.
4. Яровий В. І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-ві – 90-ті роки ХХ століття. Київ, 1997.
5. Браунталь Ю. Антиавторитарные движения в Центральной Европе, 50 – 60-е годы // Славяноведение. – 1990. – №3. – С. 3–19.
6. Восточная Европа в документах российских архивов. 1944–1953 гг. // Новая и новейшая история. – 1999. – №5. – С.183–200.
7. Холлош Э., Лайтай В. Площадь Республики. Москва, 1978.
8. Из истории «холодной войны». 1954–1964 гг. Документы чешских архивов // Новая и новейшая история. – 2003. – №1. – С.139–160.

Політичний ландшафт країн Центрально-Східної Європи у 1980-х – на початку 1990-х рр. ХХ ст.

Ерозія тоталітарних режимів після придушення «Празької весни» 1968 р. Прояви кризи «реального соціалізму»: нездатність «розвинутого соціалізму» забезпечити пристойний рівень життя населенню, втрата тотальності і розвиток вимушеного плюралізму. Роль творчої і наукової інтелігенції у відродженні громадського і духовного життя. Конфлікти держави з Церквою (Польща – 1956, 1965, 1968, 1970, 1976, 1980 рр. тощо). Діяльність самоврядної спілки «Солідарність» в Польщі (1980 р.). Утворення Угорського Демократичного Форуму (1987 р.) та Союзу Вільних Демократів (1988 р.) в Угорщині. Самоорганізація політичної опозиції в Болгарії. Утворення «гельсінських груп». Революції 1989 – 1991 рр. в країнах регіону. Причини краху комуністичних режимів. Радянський фактор у внутріполітичних процесах в країнах Центрально-Східної Європи.

Література:

1. Історія Центрально-Східної Європи/За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
2. Пономарев М. В., Смирнова С. Ю. Новая и новейшая история стран Европы и Америки в 3-х ч. Москва, 2000. – Ч.3. Трансформация индустриальной цивилизации в период ГМК. Становлення постиндустриального общества.
3. Яровий В.І. Історія Західних і Південних слов'ян у ХХ столітті: Курс лекцій. – К., 1996.
4. Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-ві – 90-ті роки ХХ століття: Курс лекцій. Київ, 1997.
5. Иванов Р.Ф. Крушение Организации Варшавского Договора и Советского Союза. Американская версия // Новая и новейшая история. – 2000. – №1. – С.167–175.
6. Чехословацкая, чешская и словацкая историография до и после «бархатной революции» 1989 // Новая и новейшая история. – 2002. – №1. – С.56–80.
7. Революционные изменения в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. Год 1989 // Славяноведение. – 1990. – №3. – С. 19 – 49.

Проблеми становлення і розвитку Союзної Республіки Югославії. Косовська криза та її наслідки

Утворення і розвиток Союзнаї Республіки Югославія. Ухвалення Конституції Сербії (вересень 1990 р.). Обрання президентом Сербії Слободана Мілошевича (грудень 1990 р.). Ухвалення рушення про континуїтет державного, міжнародного, правового та політичного статусу СФРЮ в новій спільній державі – Союзній республіці Югославія (СРЮ). Конфлікт на Балканах. Збройна боротьба боснійських сербів за відокремлення від БґаГ та приєднання до СРЮ. Оголошення Радою Безпеки ООН Сербію агресором та запровадження щодо неї широкомасштабних акцій (30 квітня 1992 р.). Загострення ситуації в Косові. Президентство самопроголошеної Республіки Косово лідера албанського національного руху Ібрагіма Ругова. Припинення громадянсько-етнічної війни в БґаГ. Укладення Дейтонської і Паризької мирних угод та Основного договору про Сремсько-Баранську область, рішення ради Безпеки ООН про часткову відміну економічних санкцій (вересень 1994 р.). Косовська криза. Розбудова у Косово „тіньової держави”. Сутички між албанськими бойовиками та сербськими силами правопорядку. Початок політичного діалогу (31 березня 1998 р.). 73-денне бомбардування Белґраду та інших центрів Сербії авіацією НАТО. Падіння влади СПС, протести проти політики С.Мілошевича. Прихід до влади Воїслава Коштуніца. Скасування міжнародних санкцій проти СРЮ.

Література:

1. Газін В. П. Новітня історія країн Європи та Америки 1945–2003 роки. Київ, 2004.
2. Історія Центрально-Східної Європи/За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
3. Пономарев М.В., Смирнова С. Ю. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Учебное пособие для вузов: в 3-х ч. Москва, 2000. – Ч.3. Трансформация индустриальной цивилизации в период ГМК. Становлення постиндустриального общества.
4. Баран З., Кріль М. Історія Югославії. 1918–1990. Львів, 1997.
5. История стран Центральной и Юго-Восточной Европы XX века. Москва, 1997.
6. Югославия в огне. Документы, факты, комментарии (1990 – 1992). Москва, 1992.
7. Волков В. К. «Новый мировой порядок» и балканский кризис 90-х годов // Новая и новейшая история. – 2002. – №2. – С.11–51.
8. Иванов Л. Г. Косовский кризис 1999 года. Бросок на Приштину // Новая и новейшая история. – 2004. – №5. – С.87–115.

Історія світової культури

Європейська література доби Просвітництва: історичні умови, жанри, літературні стилі, постаті

Видатні відкриття в історії європейських літератур у XVIII ст. Ідейна та естетична єдність змін в літературах Англії, Франції, Німеччини. Поняття Розуму і Природи в системі філософських, соціологічних суджень європейських мислителів. «Природна людина» як моральний і суспільний ідеал людини XVIII ст. Неоднорідність просвітницького руху в країнах Західної Європи. Ідейні протиріччя в середовищі просвітників: А. Галлер – Вольтер; Ж.-Ж. Руссо – Вольтер. Естетичні принципи літератури Просвітництва. Літературні жанри: ессе (ранне Просвітництво), мемуари (мемуари Сен-Сімона, Вольтера, Бомарше, Гольдоні, К. Гоцці, Альф'єрі, Казанови) й епістолярна література, подорожні нотатки, просвітницький роман, драма, сатира, поезія. Завершення бароко, розвиток рококо, класицизму, сентименталізму. Постаті: Дж. Свіфт, Д. Дефо, С. Річардсон, Г. Філдінґ, Л.Стерн, Бр. Шерідан, Р. Бернс – Англія; Ш.-Л. Монтеск'є, Вольтер, Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо, П. де Бомарше – Франція; К. Гольдоні, К.Гоцці – Італія; Г. Е. Лессінґ, Й. Г. Гердер і «Буря і натиск», Й. Гете, Фр. Міллер – Німеччина.

Література:

1. Артамонов С. Д. История зарубежной литературы XVII– XVIII вв. Москва, 1988.
2. Прокаев Ф. Зарубіжна література. Київ, 1987.
3. Савченко Т. А. Зарубіжна література. Київ, 1972.
4. Самарин Р. М. Зарубежная литература. Москва, 1987.
5. Аникин Г. В., Михальская Н. П. История английской литературы. Москва, 1975.
6. История французской литературы. Москва, 1987.
7. История немецкой литературы. Москва, 1989.

8. Соколянський М. Г. Західно-європейський роман епохи Просвіщення: Проблеми типології. Київ, 1983.

Європейське художнє мистецтво XX – XXI століть: естетика, художні напрямки і стилі, постаті

«Некрасиве і малозрозуміле» сучасне художнє мистецтво. Поняття «дегуманізації» мистецтва та «мистецтва приреченого на іронію» Хосе Ортеги-і-Гассета. Егоцентризм та психологізм сучасного художнього мистецтва. Основні напрямки і стилі сучасного живопису: експресіонізм – група «Міст» і її прихильники, Е. Нольде, О. Дікс, Е. Мунк, Дж. Сенсор; абстракціонізм – В. Кандинський, К. Малевич, К. Бранкузі; пластицизм – П. Модріан; примітивізм – Гоген (засновник), А. Руссо, М. Шагал; сюрреалізм – Р. Магніт, С. Далі, кубізм – П. Пікассо, Ж. Брак; фовізм – А. Матісс (засновник), А. Дарен; дадаїзм – художній клуб «Кабаре Вольтер», М. Дюшан, Й. Бойз; ташизм («пляма») – Дж. Поллок.

Література:

1. Шейко В. М. Історія художньої культури. Західна Європа XIX–XX ст. Харків, 2011.
2. Ильина Т. В. История искусств. Западноевропейское искусство. Москва, 2014.
3. Гнедич П. П. Всемирная история искусств. Москва, 1996.
4. Энциклопедия живописи. А–Я. Москва, 2009.
5. Энциклопедия мировой живописи. Москва, 2002.
6. Энциклопедия импрессионизма и постимпрессионизма. Москва, 2001.
7. Бохм-Дюшен М., Кук Д. Современное искусство. Москва, 2001.
8. Батракова С. П. Искусство и миф: Из истории живописи XX века. Москва, 2002.
9. Гомбрих Э. История искусства. Москва, 1998.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ

1. Кам'яний вік та території України
2. Археологічні культури епохи міді.
3. Бронзовий вік України.
4. Ранні слов'яни на території України за археологічними джерелами.
5. Археологія давньої України-Руси.
6. Етапи розвитку української писемності.
7. Українська рукописна і стародрукована книга XI–XVIII ст.
8. Виникнення і запровадження десяткової метричної системи.
9. Юліанський і григоріанський календарі. Розрахунок часу на українських землях.
10. Гроші та грошовий рахунок в Київській Русі.
11. Українська державна символіка. Герб і Прапор Волинської області.
12. Сучасна нагородна система в Україні.
13. Писемні пам'ятки візантійських та західноєвропейських авторів про Русь VI–XI ст.
14. «Повість минулих літ»: редакції, списки і протографи.
15. «Руська Правда» як пам'ятка права.
16. Козацькі літописи XVIII ст. як історичне джерело.
17. Документи Кирило-Мефодіївського Товариства. Книга буття українського народу.
18. Актові та діловодні документи російських та австрійських органів державного управління XIX – початку XX століття.
19. Історична література про проблеми походження українців.
20. Українська етнічна територія та її назви.
21. Стародавнє населення України у ранньозалізну добу.
22. Давні слов'яни на території України.
23. Виникнення держави у східних слов'ян та основні етапи її історичного розвитку.
24. Трансформація державно-політичного устрою Давньоруської держави та основні тенденції її політичного та соціально-економічного розвитку у період роздробленості.
25. Галицько-Волинська держава у часи правління Данила Галицького.
26. Українські землі під владою Литви.
27. Соціально-економічний розвиток України наприкінці XIV – першій половині XVII ст.
28. Формування української народності.
29. Люблінська унія 1569 р.
30. Виникнення козацтва. Запорізька Січ та її прогресивна роль в історії України.
31. Визвольна війна в Україні середини XVII ст. (Хмельниччина 1648–1657 рр.).
32. Руїна.
33. Гетьманщина в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.
34. Запорізька Січ у другій половині XVII – XVIII ст.
35. Народньо-визвольні рухи в Україні XVIII ст.
36. Економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії в дореформений період.
37. Кирило-Мефодіївське товариство.
38. Суспільно-політичний і національний рух в Наддніпрянській Україні у другій половині XIX ст.
39. Західноукраїнські землі у другій половині XIX ст.

40. Україна в роки Першої світової війни.
41. Роль та місце Центральної Ради в Українському національно-демократичному русі 1917–1921 рр. Історіографія питання.
42. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР. Історіографія питання.
43. Внутрішня та зовнішня політика гетьманату П.Скоропадського. Історіографія питання.
44. Політика Радянської влади в Україні у 1917–1921 рр. Історіографія питання.
45. Західноукраїнська Народна Республіка: внутрішня та зовнішня політика. Історіографія питання.
46. Нова економічна політика та її здійснення в Україні. Історіографія питання.
47. Соціально-економічні та суспільно-політичні перетворення в УРСР наприкінці 1920-х – у 1930-х роках.
48. Входження західноукраїнських земель до складу УРСР. Історіографія питання.
49. Напад нацистської Німеччини на СРСР і окупація України військами Німеччини та її союзників. Історіографія питання.
50. Національно-визвольний рух в Україні у період Другої світової війни. Історіографія питання.
51. Звільнення території України від нацистської окупації. Наслідки війни для українського народу. Історіографія питання.
52. Україна у другій половині 1940-х – на початку 1950-х років. Історіографія питання.
53. Культурне життя в Україні в останній період сталінщини (1945–1953 рр.). Історіографія питання.
54. Україна на міжнародній арені (1945–1991 рр.). Історіографія питання.
55. Спроба реформування радянського суспільства (середина 1950-х – перша половина 1960-х років). Історіографія питання.
56. Україна в період «застою» (друга половина 1960-х – середина 1980-х років). Історіографія питання.
57. Соціально-економічний розвиток України в другій половині 1960-х – першій половині 1980-х років. Історіографія питання.
58. Зародження і розвиток дисидентства в Україні. Історіографія питання.
59. Суспільно-політичні процеси в Україні у другій половині 1980-х – на початку 1990-х років. Історіографія питання.
60. Україна на шляху до незалежності (початок 1990-х років). Історіографія питання.
61. Державотворчі процеси в незалежній Україні. Історіографія питання.
62. Помаранчева революція і розвиток демократичних процесів в Україні. Джерела до вивчення проблеми.
63. Революція Гідності: причини, хід, наслідки.
64. Надання автокефалії Православній церкві України (Томос).
65. Старосхідні цивілізації: спільне та особливе.
66. Суспільно-політичні моделі держави Стародавнього Китаю.
67. Стародавній Єгипет: віхи історії.
68. Держава Ахеменідів.
69. Історіографія первісної історії.
70. Походження людини.
71. Формування давньогрецького античного полісу та основні його характеристики.
72. Афіньський поліс у VI–V ст. до н.е.
73. Військово-політичні конфлікти в Греції IV–V ст. до н.е.

74. Суспільно-політична структура Римської республіки.
75. Формування основ монархічної влади в стародавньому Римі.
76. Франкська держава Каролінгів
77. Загальні тенденції економічного, соціального і політичного розвитку Західної Європи в XI–XV ст.
78. Середньовічне місто.
79. Візантійська імперія в XII–XV ст.
80. Економічний розвиток країн Західної Європи у XVI – першій половині XVII ст.: нові тенденції на рубежі епох.
81. Місце та роль Реформації в процесі переходу європейської цивілізації від Середньовіччя до Нового часу.
82. Міжнародні відносини в XVI – серед. XVII ст. Основні вогнища міжнародних конфліктів в Європі.
83. Культура європейського Відродження.
84. Постренесансна культура XVII ст.: основні тенденції та лінії розвитку.
85. Китайська імперія у XIII–XVII ст. (від монгольського до маньчжурського завоювання)
86. Японія до епохи сьогунату (III–XII ст.)
87. Основні етапи процесу державної централізації в Північно-Східній Європі у XIV–XV ст.
88. Зміцнення самодержавства в Московській державі за часів правління Івана IV.
89. Московська держава в період «Смути» (кінець XVI – початок XVII ст.)
90. Централізація та бюрократизація державного апарату Росії в першій чверті XVIII ст. Завершення процесу формування абсолютизму.
91. Державотворчі процеси в Центральній і Південно-Східній Європі (VI–X ст.)
92. Економічний розвиток Польщі в XIII–XV ст.
93. Завоювання турками-османами південнослов'янських народів (XIV–XVI ст.) і їх наслідки.
94. Чехія у складі монархії Габсбургів. Перші спроби реформ.
95. Передісторія, хід та результати Німецької революції в 1918–1919 рр.
96. Неокантіанська методологія історії на порубіжжі XIX – XX століття.
97. Становлення «нової історії»: школа «Анналів» за «Батьків-засновників» М. Блока та Л. Февра.
98. Криза радянської державної системи та шляхи її розв'язання.
99. Територіальна експансія СРСР на початку Другої світової війни.
100. Османська імперія у XVII–XIX ст.: особливості соціально-економічного розвитку та визрівання кризи.
101. «Революція Мейдзі» і проблеми модернізації Японії в кінці XIX – на початку XX ст.
102. Фашизація Японії та агресивна зовнішня політика другої половини 30-х – початку 40-х років XX ст.
103. Тайпіни: соціальна утопія в Китаї у середині XIX ст.
104. Єгипет у другій половині XX ст.: основні тенденції політичного та економічного розвитку.
105. Латинська Америка в міжнародних відносинах 80-х–90-х років XX – поч. XXI ст.
106. Економічні перетворення в Російській імперії на рубежі XIX – XX ст.: загальні принципи розвитку, особливості і наслідки.

107. Російський визвольний рух на дворянському етапі: періодизація, загальні тенденції і організації.
108. Війна північноамериканських колоній за незалежність і утворення США.
109. Реформи «освіченого абсолютизму» у західноєвропейських країнах у 40-х – 80-х рр. XVIII століття.
110. Основні етапи об'єднання Німеччини та утворення Німецької імперії. О.Бісмарк.
111. Соціальне законодавство у Великій Британії в останній третині XIX – на початку XX століття. Д. Ллойд-Джордж.
112. Утворення військово-політичних союзів наприкінці XIX – на початку XX століття.
113. Політика «холодної війни» у міжнародних відносинах другої половини XX століття.
114. Основні тенденції розвитку держав Центрально-Східної Європи в міжвоєнну добу.
115. Антиавторитарні рухи в країнах Центрально-Східної Європи в 1950–1960-х роках.
116. Політичний ландшафт країн Центрально-Східної Європи у 80-х – на початку 90-х рр. XX ст.
117. Проблеми становлення і розвитку Союзної Республіки Югославії. Косовська криза та її наслідки.
118. Європейська література доби Просвітництва: історичні умови, жанри, літературні стилі, постаті.
119. Європейське художнє мистецтво XX–XXI століть: естетика, художні напрямки і стилі, постаті.
120. Фашизм, націонал-соціалізм, іберофашизм наприкінці 1910–1930 рр.: типологічне зіставлення ідеологій, рухів, державних режимів.
121. Польський національно-визвольний рух кінця XVIII – початку XX ст.: причини, періодизація, зміни ідеологічного змісту.
122. Об'єднаних тенденції у національно-визвольному русі Югославських народів у XIX – на початку XX ст.
123. Особливості соціально-економічного і політичного розвитку Євросоюзу наприкінці XX – на початку XXI століття.
124. «Тетчеризм» і «рейганоміка» – британський та американський варіанти неоконсервативної ідеології і політичної практики.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ВСТУПНИКІВ

Конкурсний бал вступника оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Фахові вступні випробування відбуваються у формі тестів. За кожен правильну відповідь тестового завдання (10 завдань) вступнику нараховується 10 балів.

Рівень підготовки вступника

Результати виконання завдань дозволяють виявити рівень підготовки вступника:

200–180 балів;

179–160 балів;

159–140 балів;

139–100 балів.

1 рівень (високий): 200–180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179–160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно

обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159–140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

4 рівень (низький): 139–100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Голова фахової атестаційної комісії

Ярош Я. Б.

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Слащук А. М.